74
1

philatelica

philatelica

1974/1

TARTALOM

100 éves a magyar, levélborítékrajzú bélyeg

Orbán Ferenc:
Az 1889-ben és 1898-ban készült, 25 bélyegképes elektrotyp anyalemeztömbök

Pákozdi László:
Az 1888-as II. típusú sztereotypia

Dr. Petrovits Tivadar:
Az I. típusú 10 krajcáros

Idegen nyelvű tartalom

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
TUDOMÁNYOS MUNKAKÖZÖSSÉGE KÖZLÖNYE
SZERKESZTI: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: PÁKOZDI LÁSZLÓ, DR. SCHOLZ TAMÁS
FELELŐS KIADÓ: DR. SOÓS LÁSZLÓ
IV. ÉVFOLYAM

100 éves a magyar, levélborítékrajzú bélyeg

A bélyegek klasszikus jellegének meghatározásánál az elmúlt évtizedben jelentős elvi változásra került sor. Míg a II. világháború utáni években is klasszikusnak csak az egyes bélyegkibocsátó postaigazgatóságok első, de legalább a múlt század derekára eső bélyegkiadásai tarthattak számot, addig az elmúlt évtizedben ez a szemlélet — objektív okok miatt — jelentősen megváltozott.

Az időközben bekövetkezett változás oka kettős. Az egyik az, hogy a klasszikus bélyegek az egyre nagyobb erővel jelentkező tőkekoncentráció folytán mindinkább egyes gyűjtők kezében összpontosultak. Így a jelentős nemzetközi kiállításokon mind kevesebb gyűjtő mutathatta be kimagasló eredménnyel klasszikus anyagát.

Talán jelentősebb a másik ok, az a lényeges szemléletváltozás, amely az egyre erősebb formában mutatkozó filatelista kutatómunkának köszönheti megszületését, és amelyet röviden, *klasszikus filatéliának* nevezhetünk. A bemutatott gyűjtemények anyagi értéke mellett egyre nagyobb jelentőséget kapott a bennük megmutatkozó filatéliai ismeret, vagy egyéni kutatómunka. Ennek a szempontnak érvényesülése nyilvánvalóan magával hozta a klasszikus bélyegek területének kiszélesítését is.

A korábbi szemlélet igen súlyosan érintette még az 1871-es kő- és réznyomatos kiadásainkat is, amelyek a korábbi nemzetközi zsűrik véleménye szerint „modern" bélyegek voltak. Azonban a sok éves fáradságos, de eredményes kutatómunka, valamint a széles körű ismeretterjesztés elérte célját. Az 1871-es kiadásaink az elmúlt évek tanúsága szerint a nagy nemzetközi kiállítások legrangosabb anyagai között szerepelnek.

Úgy gondoljuk, hogy ezek a változások és eredmények feljogosították a magyar filatelistákat arra, hogy bensőséges ünnepséggel, reprezentatív kiállítással emlékezzenek meg a második hazai előállítású bélyegkiadásunk 100 éves évfordulójáról.

1874. október 1-én bocsátotta forgalomba a magyar postaigazgatás a levélborítékrajzú bélyegeink első négy címletét, a réznyomásos 2, 3, 5 és 10 krajcárost. Ezt követte 1876. május 15-én a 20 krajcáros. 1888. jú-

nius 1-től a levélborítékrajzú bélyegek (könyv-) magasnyomással láttak napvilágot, és újabb 1, 8, 12, 15, 24, 30 és 50 krajcáros, valamint 1 és 3 forintos címletekkel gyarapodtak.

A kereken 26 évig forgalomban volt réznyomatos és a hozzájuk 1888-ban csatlakozó magasnyomású, levélborítékrajzú bélyegeink a klasszikus filatélia kimeríthetetlen kincsesházának bizonyultak. A velük foglalkozó kutatómunka és szakirodalom megjelenésükkel közel egyidős. Erről és az utóbbi években bekövetkezett hatalmas, újabb eredményekről ad számot az 1974 májusában rendezendő nemzetközi centenáriumi bélyegkiállítás.

Erre az évfordulóra emlékezünk kiadványunk jelen számával, amikor három új — a levélborítékrajzú bélyegeinkkel foglalkozó —, tanulmányt bocsátunk olvasóink rendelkezésére.

Pákozdi László

Az 1889-ben és 1898-ban készült, 25 bélyegképes elektrotyp anyalemeztömbök

ORBÁN FERENC (Silkeborg, Dánia)

Az A, B, C és D jelű, 25 bélyegképes anyalemeztömbök részletes ismertetése

Eredetileg úgy terveztem, hogy az egyes bélyegképeken található ismertetőjeleket be fogom mutatni rajzban és leírásban. Helyszűke miatt kénytelen voltam a szöveges leírást elhagyni. Ennek ellenére is remélem, hogy az egyes ívhelyekre tartozó bélyegek az ábrák alapján is azonosíthatók lesznek.

Az ábrákkal kapcsolatban meg kell jegyeznem, hogy ezekre az összes szembeötlő ismertetőjelet felvettem. Ezek száma és jellege nagyon eltérő. Néhány hely (pl. az A—08, C—08, D—01) azonosítása nagyon nehézkes, amit csak fokoz a bélyegzés korabeli „szabványos" alkalmazása.

A Philatelica 1973/1. számának 10—11. oldalán ismertetett X és Y jeleket nem vettem fel az ábrákra, mivel ezek nagy mennyisége csak zavarta volna az egyedi ismertetőjelek (ívhely) gyors felismerését.

Tanulmányom első részének megírása óta egy újabb, jól szembeötlő X jelet találtam. Ez egy vízszintes vonalka, a bal gyöngysor 7. gyöngyének jobb oldalán, alapvonalközben.

Az ábrákon nem mutatom be a nyomólemezeken keletkezett nagyobb hibákat, de azokat sem, amelyek az anyalemez sérülése folytán hosszabb időn át, változó formában fordulnak elő (pl. B—16: nagy fehér folt a bal oldali koszorúban). Arra számítok, hogy ezeket később egy külön tanulmányban közölhetem.

Mivel jelen tanulmányomban ismertetem az E és F ívnegyed összeállítását is, ezekben az ívnegyedekben azokat a jeleket, amelyek ezekre jellemzőek, vagy ezek a megfelelő A, B, C és D ívnegyedbeli képtől eltérnek, a rámutató vonal végén erős ponttal jelöltem.

A Monográfiából ismert, hogy a kartonra nyomtatott 100-as ív összetétele:

A B
D C

Az összes lehetséges, *vízszintes* ívnegyed kapcsolódásból az aláhúzottak ismertek:

AA AB AC AD
BA BB BC BD
CA CB CC CD
DA DB DC DD

A táblázatban feltüntetett BB és DD ívnegyed kap-

csolódás dr. Vasváry Ernő adataiból ered. Ennek magyarázatára később visszatérek.

Az összes lehetséges, *függőleges* ívnegyed kapcsolódásából pedig az ugyancsak aláhúzottak ismertek:

A/A	A/B	A/C	A/D
B/A	B/B	B/C	B/D
C/A	C/B	C/C	C/D
D/A	D/B	D/C	D/D

Statisztikai adataim alapján feltehető, hogy 1889 és 1897 között nem készült olyan 100-as ív, amelyben ugyanazon 25-ös tömb kétszer vagy többször előfordult volna.

Nyomtatáskor az ív szegélyén levő bélyegsorok erősebb nyomást kaptak. Ennek eredményeként a 25-ös tömbök külső kilenc bélyegén az alapvonalak *vastagabbak*, mint a többi bélyegen. Ez a megfigyelés egyértelműen vonatkozik valamennyi 25-ös tömbre. Ennek érdekes következménye az, hogy a 25-ös tömb ívbeli elhelyezkedése alapján, különböző ívhelyeken lép fel az alapvonalvastagodás.

Mint további megfigyelésemet közölhetem, hogy egyes bélyegképeken — ritkán — a bélyeg színében erős színes vonal mutatkozik. Ennek elhelyezkedése a bélyegképen változó magasságban észlelhető. Erre vonatkozólag értékes adatokat kaptam dr. Petrovits Tivadartól is.

Payer Béla statisztikai adataiból — sajnos — nem tudunk a legyártott nyomólemezek számára következtetni. Nem tartom kizártnak, hogy idővel, az egyes ívhelyeken található ismertetőjelek segítségével sikerül meghatározni a *nyomólemezek* számát is.

Gyűjteményemben jelenleg kb. 5000 elektrotyp bélyeg van ívhelyre azonosítva. Ez álagosan egy-egy ívhelynél 50—50 bélyeget jelent. A B—01 ívhely bélyegének a bal gyöngysorán levő deformációja alapján eddig egy tucatnyi nyomólemez ismertetőjelét sikerült meghatároznom. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy sok bélyegen komoly nehézségbe ütközik még magának az ívhelynek a megállapítása. is.

Azoknak a gyűjtőknek, akiknek kedvük támad ezzel a témával foglalkozni, először is nagy mennyiségű bélyegre lesz szükségük, másrészt az ismertetőjelek „megtanulására" sok időt kell áldozniuk. Remélem, hogy adataim jelentős segítséget nyújtanak a további kutatómunkához.

Az eddig ismert legkorábbi bélyegzések szerint az elekrotyp bélyegek felhasználására 1889 tavaszán került sor (15 kr: 89.03.13; 50 kr: 89.04.10). Tehát korábbi felfogásunk az elektrotypeknek már 1888-ban való előállítására vonatkozólag, kétségbe vonható. Ha a jelenlegi állapot nem lesz megcáfolva korábbi keltezésű bélyegzésekkel, akkor ennek az lesz a következménye, hogy a Monográfia III. kötetének 719—725. oldalain közölt táblázatokon az 1888. és 1889. évre vonatkozó adatokat helyesbíteni kell. Továbbá, hogy a sztereotyp bélyegekből valójában több készült, mint az a táblázatból kitűnik.

Az 1898-as év nyomólemez problémái
Az E és F anyalemeztömbök keletkezése

Megállapítást nyert, hogy az 1888—89-es évek felrakásainak számánál tévedések voltak. Ugyancsak problémák keletkeztek az A, B, C és D ívnegyedek legkésőbbi használati idejével kapcsolatban is. Ugyanis ma még nem tudjuk, hogy hogyan oszlanak meg az 1898-as évben az ívnegyedek a különféle felrakások között.

Az adatgyűjtést szortírozással kezdtem. Részben dr. Vasváry Ernő, részben Visnya Sándor adatai alapján sikerült meghatároznom néhány bélyegkép helyét az íven.

1971-ben végre fényképet kaptam az ABCD összeállítású teljes ívről. A fénykép segítségével hamarosan meg tudtam állapítani az összes I. vízjeles papírra nyomott bélyeg helyét, mivel az ismertetőjelek már a szortírozás alatt ismertekké váltak. Azonban az E ív-

negyed összeállításához hasonló támpont hiányzott. Részben a gyűjteményemben levő négyestömbök, részben dr. Petrovits Tivadartól kapott adatok alapján, 1973 elején végre ismert lett az egész E ívnegyed összeállítása.

A Monográfia III. kötetének 688. oldalán már utaltam arra, hogy az I. vízjelről a II -ra való áttérést nem szabad szoros összefüggésbe hozni az anyalemez változással. Korábbi statisztikai adataim szerint a II. vízjelű papíron 26., csaknem egyenlő nagyságú halmazom volt a 25 bélyegképes E ívnegyedhez. Ugyancsak rendelkeztem kisebb számú, II. vízjelű bélyeggel is, amelyek a B ívnegyedbe tartoznak.

Ezzel egyidejűleg megállapítottam, hogy dr. Vasváry Ernő által IV—IV—IV—IV-nek nevezett íveken a bélyegeknek ismertetőjelei kissé eltérnek a korábbi I—II—III—IV ívnegyed bélyegeinek ismertetőjeleitől. Először ezeket a II. vízjelű példányokat D/II-vel jelöltem, de mivel ezek ugyancsak előfordulnak III. vízjelű papíron is, áttértem az F-fel való jelölésükre.

Bár a D—01 bélyegnek kevés az ismertetőjele, mégis az előrendezés során igen kevés F—01-et találtam. Ez időben gyűjteményembe egy használatlan négyestömb került, amelynek nagy meglepetésemre

C—03 F—02
F—06 F—07

volt az összetétele. Ezzel végre megoldódott az E ívnegyed problémája, meg az F-é is, mivel az előbb említett halmazokból a 26. éppen az F—01 volt.

Az F ívnegyedbe tartozó bélyeg legkorábbi ismert felhasználása, bélyegzése alapján 98.04.27., tehát ezzel az ívnegyeddel I. vízjelű papírra is nyomtattak.

Első feltevésem az F anyalemeztömb előállítására az volt, hogy a D tömbhöz tartozó anyaminta helyett közvetlenül egy D összeállítású nyomólemez segítségével készítettek másolatot. Amennyiben ez így történt volna, akkor az F—01 ívhelyre nem kerülhetett volna egy C tömbhöz tartozó dúc. Megállapításom szerint az F anyalemeztömb úgy készült a D tömb matricájáról, hogy abból kicserélték az első, a bal felső sarokban levő matricát. Ezt igazolni látszik az a megállapításom is, hogy találtam olyan D—01 ívhelyű bélyeget, amelyen a „P" betűn igen nagy lemezhiba van. Feltehető, hogy ezen sérülés miatt matricát kellett cserélni.

Az F ívnegyedbe tartozó bélyegekre jellemző, hogy ezek általában „kopott" benyomást keltenek, de legjellegzetesebb sajátosságuk a gyöngyök utánmetszése. További jellegzetességük, hogy a jobb oldali gyöngysort kívül „levágták", így ezek a gyöngyök keskenyebbek.

Mivel dr. Vasváry Ernő nem tudott az F tömbök létezéséről, ezért az általa közölt adatokból nem tűnik ki világosan, hogy a maradékívek között talált-e DDDD vagy FFFF összetételűeket. Az azonban ma már bizonyos, hogy az 1899-es kiadásúak (III. vízjel) kizárólag FFFF-ek lehettek.

A nyomda 1898-ban áttért a 4×100-as ívek nyomtatására. Így a teljes nyomdai ívhez 16 db F tömbre volt szükség. Ha figyelembe vesszük, hogy több 4×100-as nyomólemez készült, megállapíthatjuk, hogy sok F tömb létezett. Az észlelt eltérések feldolgozás alatt állnak, de megbízható adatokat az ív 4 db F negyedére csak teljes ívek tanulmányozása után kaphatunk.

1898 nyarán, a II. vízjelű papír használatba vétele után B ívnegyeddel is nyomattak bélyeget. Elképzelhető, hogy létezett BBBB összetételű ív is. Erre figyelmeztet dr. Vasváry Ernő észrevétele, mivel a Bélyegmúzeumban levő ívtöredékek között — megállapítása szerint — BB összetételű félívet talált.

Bár ez a félív I. vízjelű papíron készült, de nyilvánvalóan gyártási ideje ismeretlen. Az sem kizárt, hogy ez az ív 1898 nyarán készült.

1973 nyarán újabb, eddig ismeretlen ívnegyed ösz-

szefüggések bukkantak fel. A C—05 F—01
C—10 F—06 négyestömb, az F—05 B—01 pár, valamint a C—01 és C—18 bélyeg, valamennyi II. vízjellel. Az A, B és C ívnegyedből származó, II. vízjelű példányok arra engednek következtetni, hogy a fent említett BBBB mellett a B és C ívnegyedeket is kombinálták az F-fel. Bizonyosra vehető, hogy még sok — eddig ismeretlen — összefüggés fog felbukkanni. Ezek közé kell sorolni a közelmúltban talált F—20, E—16 és E—17-es hármas összefüggést, amely az E és F ívnegyedek összefüggését bizonyítják.

Az áttekinthetőség céljából az 1898-as évből ismert ívnegyed előfordulásokat a 7. sz. táblázatban foglaltam össze. Már ma is kétségtelen, hogy ha az ívrekonstrukció készítése közkedvelt gyűjtési ággá válik, akkor a tanulmányom tárgyát képező bélyegek közül a legnagyobb ritkaságok az 1898-as év bélyegkiadásából fognak származni.

Megjegyezni kívánom, hogy az E ívnegyed még az 1889-ben készült matricák újbóli és más sorrendi összeállításából áll. Az E ívnegyed legkorábbi példányai — a bélyegzések tanúsága szerint — 1898. szeptemberében kerültek postai forgalomba, az ebben az évben használatba vett II. vízjelű papíron. Utólag nehéz az 1889-es nyomatoknál alkalmazott matricák kiválogatási elvére következtetni. Az azonban megállapítható, hogy X és Y jelű matrica az új ívnegyedekbe nem került.

Ha feltételeznénk, hogy ezek kiesésének oka sérültség volt, akkor megmagyarázhatatlan, hogy erősen hibás matricák belekerülhettek az ívnegyedbe.

Az E ívnegyed összeállításakor, vagy annak másolása során kevés sérülés történt. Ezzel szemben megállapítható, hogy az E ívnegyedhez tartozó matricákon nem találhatók meg azok a hibák, amelyek korábban az A, B, C és D ívnegyedek előállításánál felhasznált munkamatricán 1889 után keletkeztek. Egyik jellemző hiány az E—03-on az a sérülés (színes vonal a jobb oldali alsó háromszög vízszintes befogóján), amely megtalálható a D—11 és F—11 bélyegeken. Ennek további bizonyítéka az, hogy találtam 1889-es bélyegzéssel olyan példányokat, amelyeken ez a vonal szintén hiányzik. Tehát ez a sérülés egy későbbi időpontban keletkezett a munkamatricán.

Az E ívnegyedhez tartozó bélyegképek szépek, a gyöngyök kerekdedek, szabályosak. A nyomatok *minősége* alapján szinte érthetetlen, hogy miért tértek át 1899-ben az F ívnegyedek kizárólagos használatára. Ennek okát tehát másban kellett keresnem.

Az 1888-as és 1898-as évek fogazási problémája

A szakirodalomból tudjuk, hogy az Államnyomda 1888-ban a könyvnyomásos bélyegek fogazásához egy fésűs-fogazógépet ($F_1 = 12{,}1 : 11{,}6$) vásárolt. Visnya Sándor olyan fésűs fogazású réznyomásos 5/II-es bélyeget talált, amely a bélyegzés tanúsága szerint 1888 szeptemberében került felhasználásra.

Jogosan vethetjük fel azt a kérdést, hogy a sztereotyp bélyegeket miért nem ezzel a géppel fogazták? De kibővíthetjük ezt a kérdést azzal is, hogy miért nem fogazták az 1888—89-es években az egyidejűleg gyártott 2/I, 3/I és 10/I típusú réznyomásos bélyegeket ezzel a fésűs-fogazógéppel?

Megfigyeléseim és méréseim alapján arra a következtetésre jutottam, hogy méretkülönbség miatt ezzel a géppel nem lehetett fogazni az előbb említett címletek íveit. Ugyanis a kartonokra nyomott teljes ívek képméretei azt igazolják, hogy a réznyomatos ívek teljes képnagysága 215,2 × 255 mm, a könyvnyomásosoké pedig 211 × 250,5 mm. Ebből az következett, hogy a réznyomatos bélyegek fogazásához továbbra is a „hegyes" fogat (V_1) adó vonal-fogazógépet használták, megemlítve azt, hogy — talán az állítható sortávolság miatt — a sztereotypiákat is ugyanazon géppel fogazták.

(Igen fontos lenne az eddig ismert egyetlen sztereotyp bélyegív képméretének pontos megállapítása.

A szerkesztő megjegyzése.) Ezt követően 1889—90-ben, részben az elektrotyp lemezek, részben pedig a réznyomatos 2/II, 3/II és 10/II anyalemezek elkészítése után általánossá vált a fésűs-fogazógép használata. A réznyomásos 20 krajcáros fésűsfogazású példányai mind 1891-ben készültek, de a későbbi példányok mind vonalfogazásúak. Az 5/II. réznyomatos problémáját azzal oldották meg, hogy 1891-ben áttértek az 5 krajcáros címlet könyvnyomással való gyártására. Az I. típusú sztereotyp 1 forintos helyett az elektrotyp ívnegyedekről készítettek nyomólemezeket ennek a címletnek a részére is. A 3 forintos címlet gyártását pedig beszüntették. Eltekintve a réznyomatos 20 krajcárostól, 1891 után általánossá vált mind a réznyomatos, mind a könyvnyomású bélyegeknek fésűs fogazása.

1897 őszén az Államnyomda beállított egy másik fésűs-fogazógépet, amelyet mi F_2-nek nevezünk, és ennek a fogazása 12,1 × 11,8.

Ezzel kapcsolatban megfigyeléseim hasonlóak az 1888-as problémához. Úgy tapasztaltam, hogy a fogazógép két szélső, függőleges tűsora közötti távolság valamivel kisebb volt, mint a bélyegív szélessége. Az F ívnegyedek előállítása 1898 kora tavaszán, helyesebben a jobb oldali gyöngysor külsejének levágása arra enged következtetni, hogy megkíséreltek az ívet keskenyíteni. Ez a kísérlet valószínűleg nem hozta meg a kívánt eredményt, ezért elhatározták az eredeti matricák peremeinek lecsiszolását az ív keskenyítése céljából, majd új 25 darabos anyaminta (E) összeállítását. Ezt a műveletet 1898 kora őszén végezték el.

Lehetségesnek tartom, hogy ezek az állításaim elméleti jellegűek, de nem tudom korábbi szakíróink azon érveléseit elfogadni, miszerint ez, vagy az elkopott, tönkrement. A helyzet ugyanis az, hogy az 1897 végén használt B, C és D ívnegyedek valójában *jobb* minőségűek voltak, mint az újonnan gyártott F-ek. Ezeket továbbra is használhatták volna, ha ennek nem lett volna más akadálya. Az E tömb előállítása ugyan minőségi javulást eredményezett, de előállításának szükségességét a fogazási probléma megoldása indokolja.

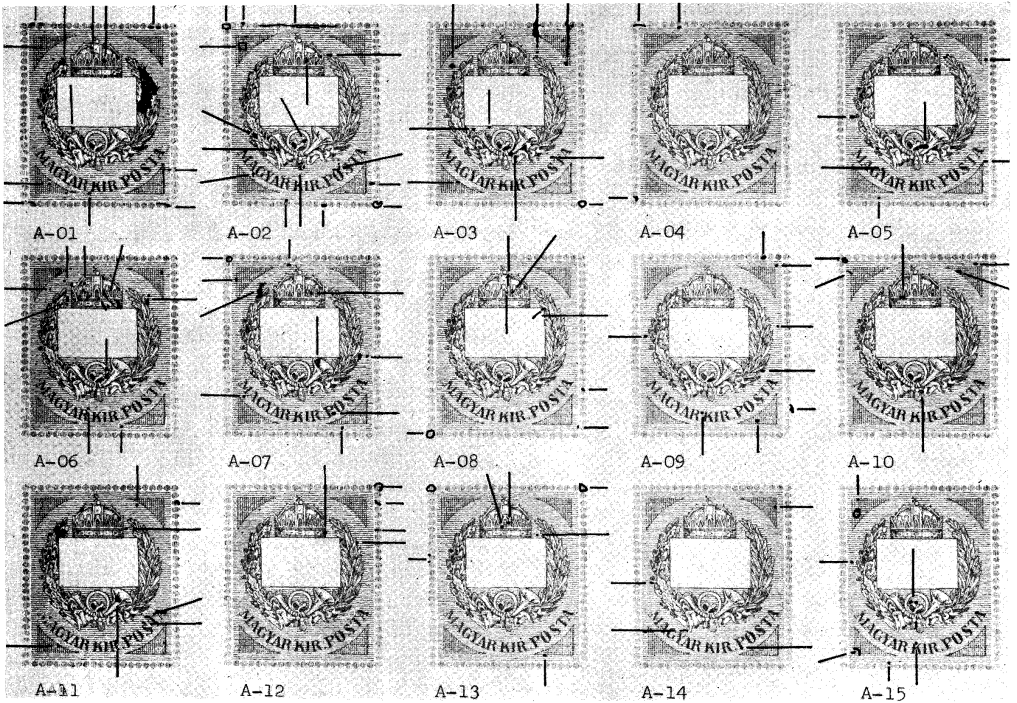
A Monográfiában írt tanulmányomat néhány megoldatlan problémával zártam le. Ezek közül a *harmadikat*, vagyis a 25-ös ívnegyedek teljes leírását jelen tanulmányommal megoldottnak tekintem. Itt említem meg, hogy a bemetszett 1 krajcáros, az úgynevezett IIIb. típus összes ívhely ismertetőjele már ismert, és csak közlésre vár. Hasonló a helyzet az úgynevezett IIIa. típusú 1 forintossal is. Az elsőként említett probléma az itt közölt adatokkal tulajdonképpen meg is lett oldva, vagyis nagyjából ismerjük a 25-ös anyaminták előállítási időpontját, de további adatgyűjtés még szükséges, különösen az 1898-as évre vonatkozóan.

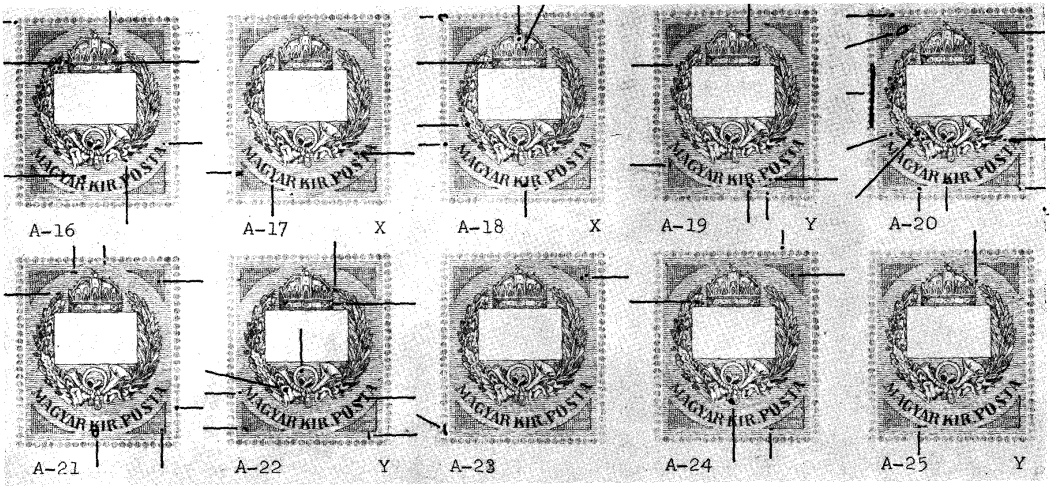
A szokásos utalást a felhasznált irodalomra vonatkozóan a Monográfia III. kötetének VIII. fejezetére zárolom, mivel a korábbi szakirodalomban olyan sok téves adat van, hogy ezektől olvasóinkat mentesíteni kívánom.

Az egyes ívnegyedek és vízjelek előfordulása 1898-ban

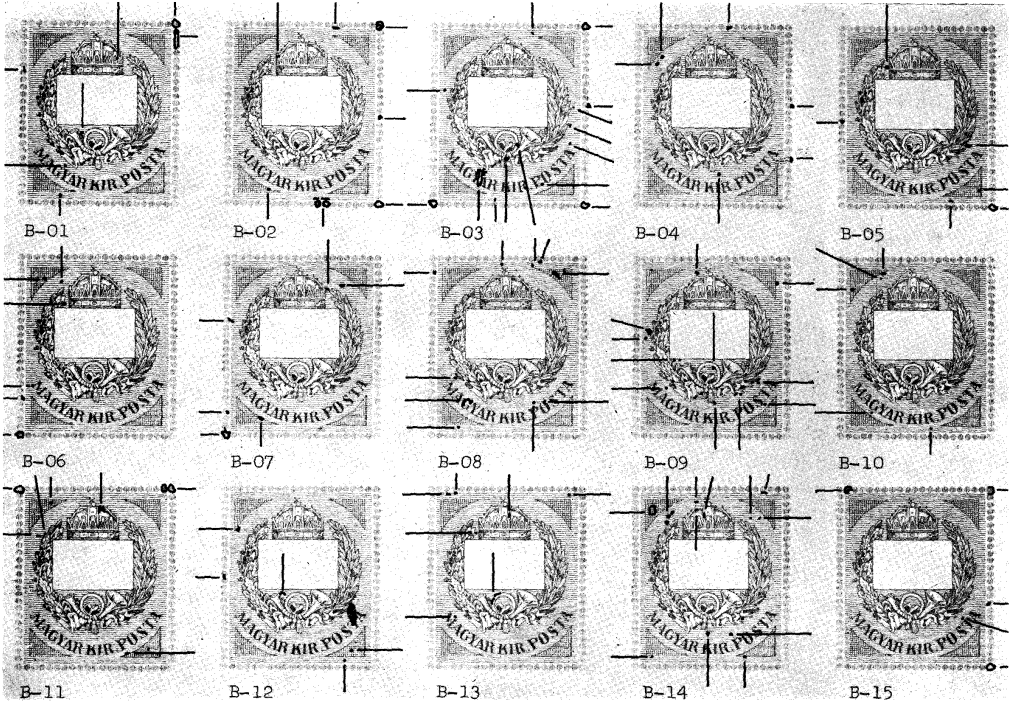
Ívnegyed	Vízjel	Értékszám									
		2	3	5	8	10	12	15	20	24	30	50
A	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
B	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
B	II	—	x	x	x	x	—	x	x	x	—	x
C	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
C	II	—	x	x	—	x	—	x	—	—	—	—
D	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
E	II	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
F	I	x	x	x	x	x	—	—	x	—	—	—
F	II	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

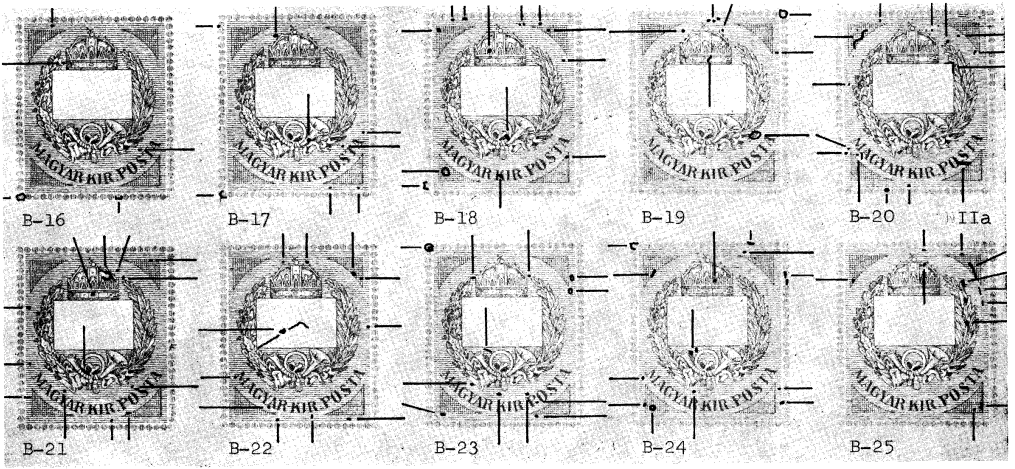
(1973. júliusi adatok) **7. sz. táblázat**

MAGYAR KIR. POSTA
A-01
A-02
A-03
A-04
A-05
A-06
A-07
A-08
A-09
A-10
A-11
A-12
A-13
A-14
A-15

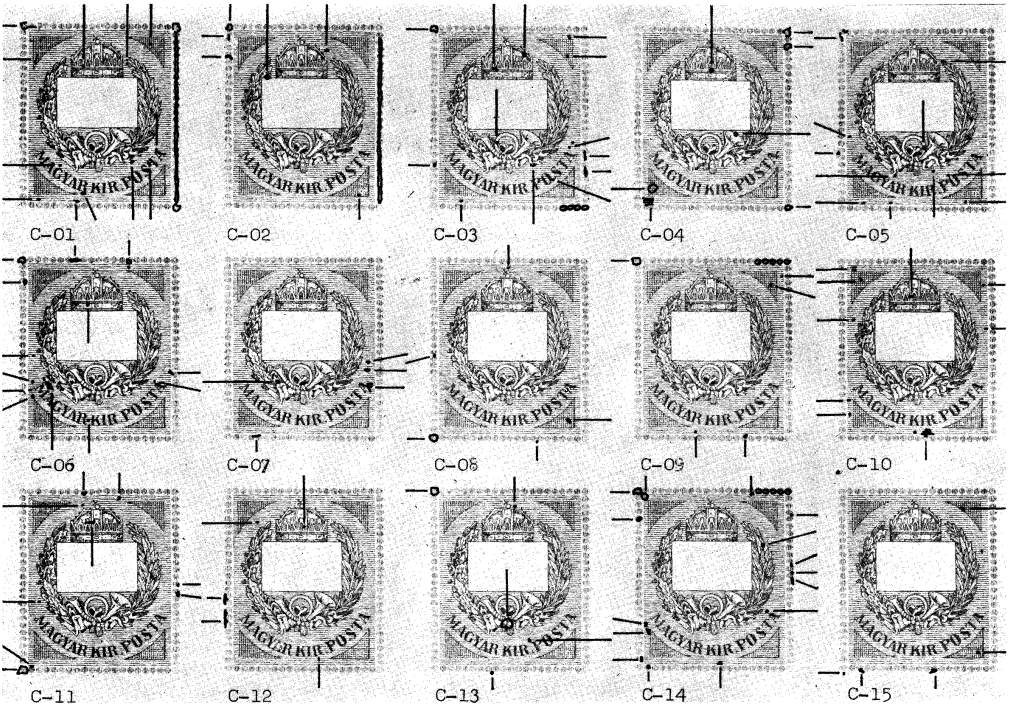

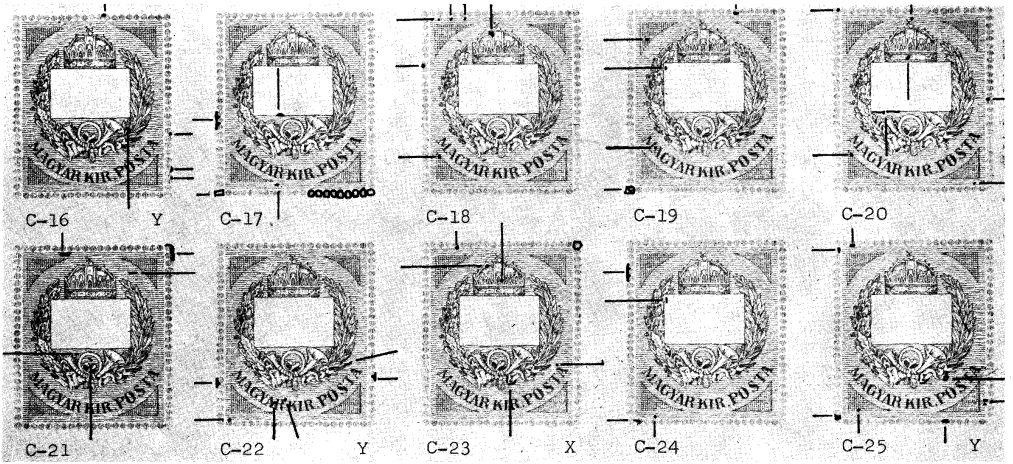
1. táblázat. Az A ívnegyed ismertetőjelei

MAGYAR KIR. POSTA
B-01
B-02
B-03
B-04
B-05
B-06
B-07
B-08
B-09
B-10
B-11
B-12
B-13
B-14
B-15

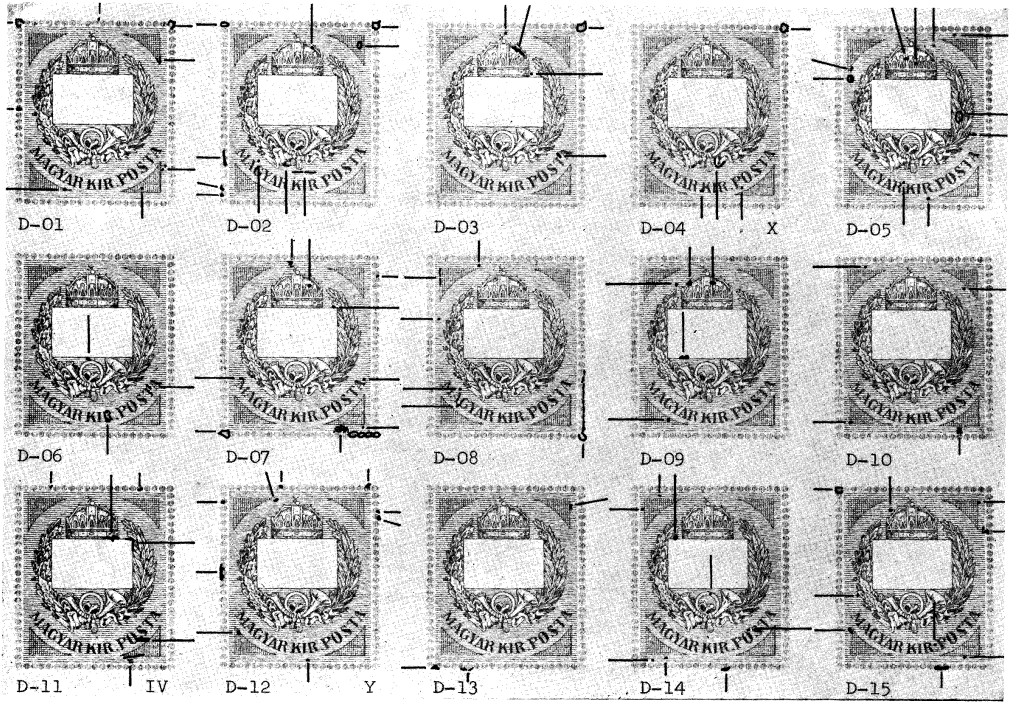

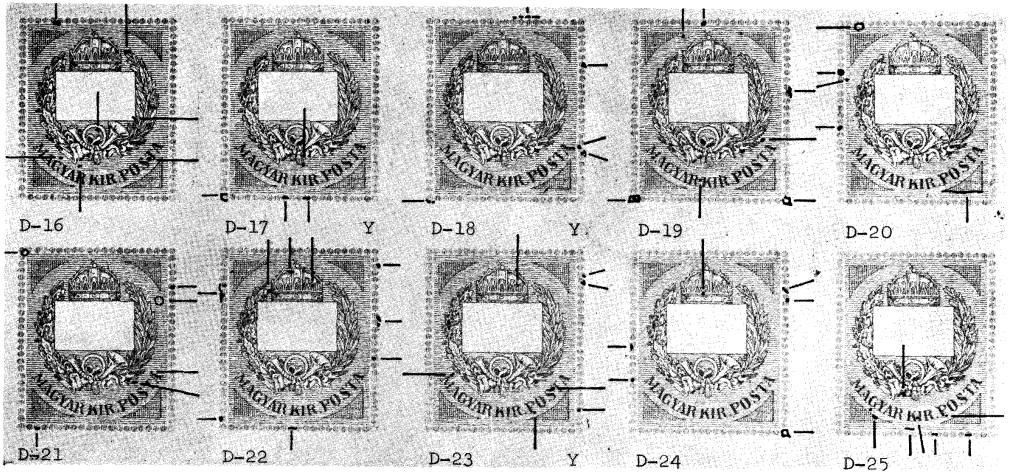
2. táblázat. A B ívnegyed ismertetőjelei

MAGYAR KIR. POSTA
C-01
C-02
C-03
C-04
C-05
C-06
C-07
C-08
C-09
C-10
C-11
C-12
C-13
C-14
C-15

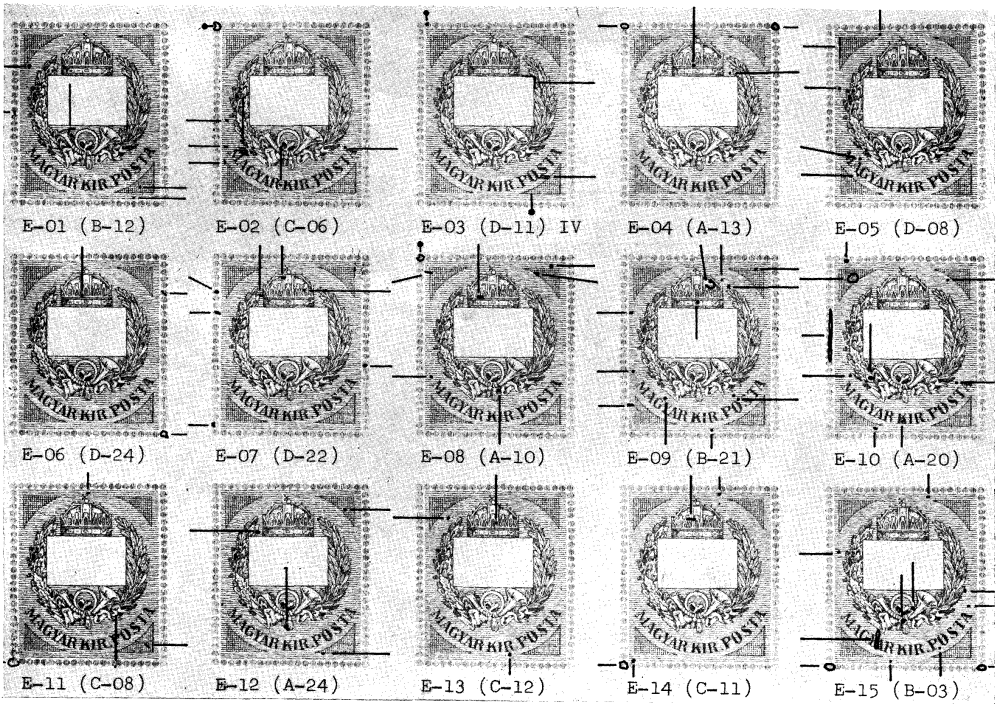

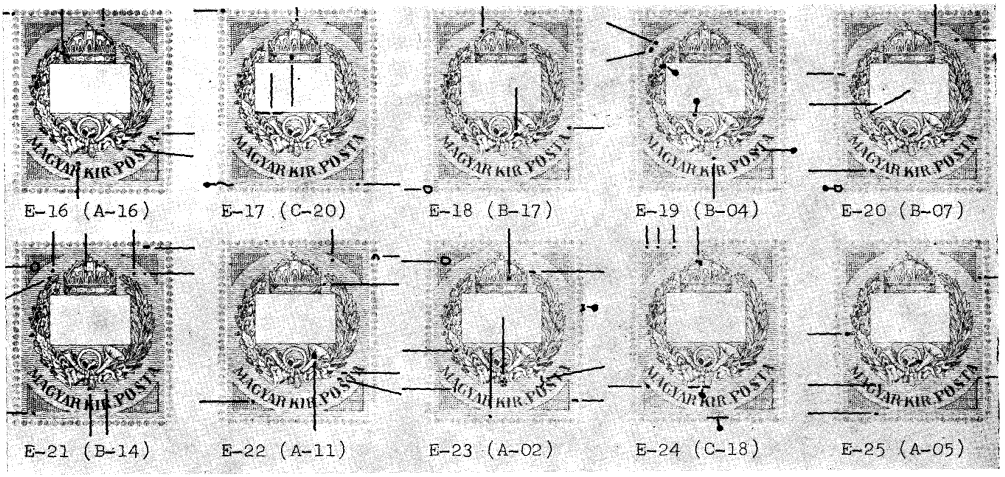
3. táblázat. A C ívnegyed ismertetőjelei

MAGYAR KIR. POSTA
D-01
D-02
D-03
D-04
X
D-05
D-06
D-07
D-08
D-09
D-10
D-11
IV
D-12
Y
D-13
D-14
D-15

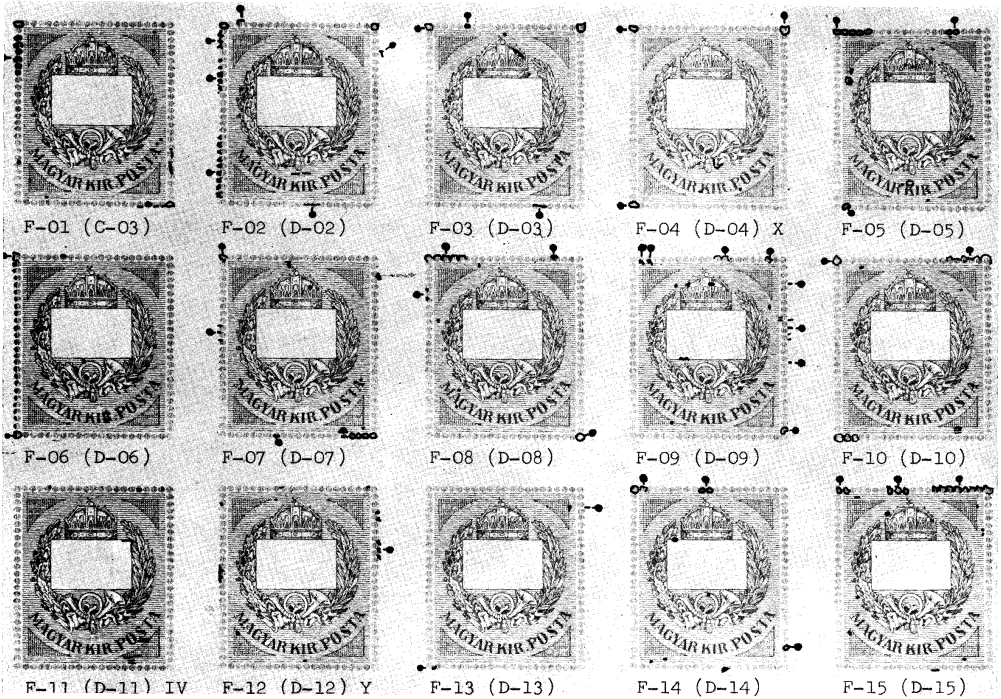

4. táblázat. A D ívnegyed ismertetőjelei

MAGYAR KIR POSTA
E-01 (B-12)
E-02 (C-06)
E-03 (D-11) IV
E-04 (A-13)
E-05 (D-08)
E-06 (D-24)
E-07 (D-22)
E-08 (A-10)
E-09 (B-21)
E-10 (A-20)
E-11 (C-08)
E-12 (A-24)
E-13 (C-12)
E-14 (C-11)
E-15 (B-03)

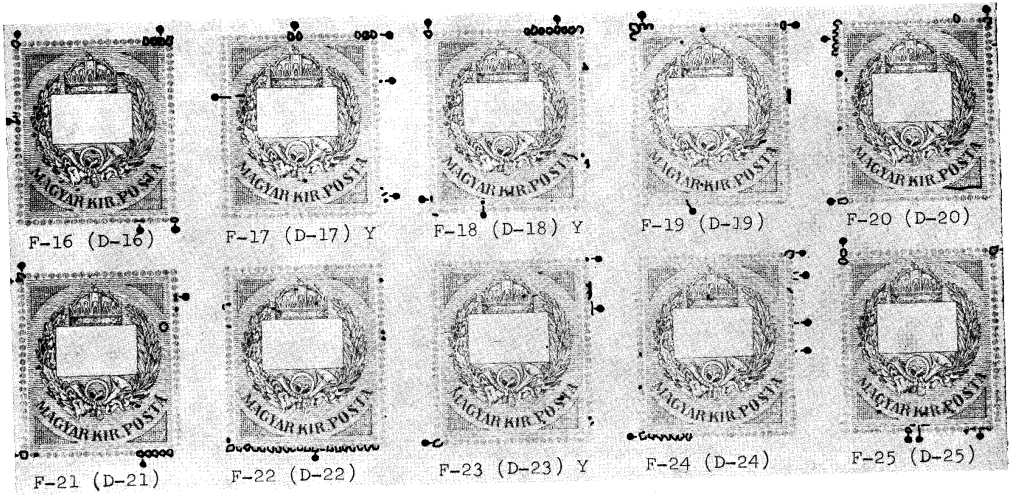
5. táblázat. Az E ívnegyed ismertetőjelei

F-01 (C-03) F-02 (D-02) F-03 (D-03) F-04 (D-04) X F-05 (D-05)

F-06 (D-06) F-07 (D-07) F-08 (D-08) F-09 (D-09) F-10 (D-10)

F-11 (D-11) IV F-12 (D-12) Y F-13 (D-13) F-14 (D-14) F-15 (D-15)

6. táblázat. Az F ívnegyed ismertetőjelei

Az 1888-as II. típusú sztereotypia

PÁKOZDI LÁSZLÓ

A Magyar Bélyegek Monográfiája III. kötetének VIII. fejezetében *Orbán Ferenc* — az akkori ismeretek szerint — leírta a magasnyomású, levélborítékrajzú levélbélyegeinket, az ún. 1888., 1898. és 1899. évi kiadásokat. A kötet megjelenését követő nagymérvű kutatómunka, az akkor még megoldatlan feladatok jelentős részét feldolgozta. Ennek eredményeként került közlésre kiadványunk 1973. évi 1. számában *Orbán Ferencnek* „Az 1889-ben és 1898-ban készült, 25 bélyegképes elekrotyp anyalemeztömbök" c. tanulmánya és jelen számunkban ennek folytatása. Gyakorlatilag megoldotta — csak közlésre vár — az 1890-es, bemetszett értékszámú (III b) 1 krajcáros ívrekonstrukcióját, és előrehaladott állapotban van az 1888-as I. típusú 1 és 3 forintos címlet sztereotyp altípusainak feldolgozásával is.

Ezek az eredmények igazolták azt a *helyes*, de többek által a mai napig meg nem értett álláspontot, hogy az 1888—1899-es magasnyomású kiadásokat nem az előforduló vízjelek (I b, II, III), hanem a nyomóformák készítésének változó technológiája — sztereotypia, elektrotypia —, és ezen belül típusok szerint dolgozta fel.

A fentiekben ismertetett eredmények ellenére, megbízható alap nélkül a II. típusú sztereotypia — az ún. korai kiadás 1, 8, 12, 15, 24, 30 és 50 krajcáros címletei — egyes alaptípusainak a 100-as ívben elfoglalt helyét korábban megállapítani nem sikerült, mivel a Monográfia ide vonatkozó részének (III. kötet 682—685. oldal) megírásakor a réznyomásos krajcárosok anyalemezeinek feldolgozásánál jól bevált, az ismertetőjelek alapján végzett halmazképzési rendszer nem volt még kellő mértékben kifejlesztve, de az altípusokra vonatkozó adatok is hiányosak és részben tévesek voltak.

1973 tavaszán a Bélyegmúzeumban megtaláltam azt az 1 krajcáros II. típusú, sztereotyp bélyegívet, amelyet *dr. Vasvári Ernő* már 1949-ben felfedezett, és amelyet *Visnya Sándor* 1962-ben *Orbán Ferenc* kérésére tanulmányozni kezdett (III. kötet 680. oldal). A bélyegív alapos vizsgálata igazolta azt a korábbi megállapítást is, hogy a szükséges számú nyomódúcot *tíz* matricáról készítették, illetve a *II. típusnak tíz altípusa* van.

A rendelkezésemre álló bélyegekből is tíz halmaz alakult ki. Kilenc halmaznál sikerült az egyes *altípusok* ismertetőjeleit megállapítanom, míg egynél (Ax) — ez ideig — nem. Ezután sor kerülhetett az ismert ív — nevezzük „A"-nak — felépítésének meghatározására (l. táblázat), majd megkíséreltem az egyes ív-

1. táblázat

A_x	B	C	D	D	B	E	C	F	A_x
C	G	E	H	F	I	K	G	C	G
G	E	K	F	K	I	H	B	G	D
K	D	C	A_x	C	I	C	I	A_x	D
A_x	H	G	C	F	D	I	B	G	H
K	D	B	$A_x^{\bullet\bullet}$	F	C	G	H	H	B
A_x	F	I	I	F	B	H	D	G	E
D	I	H	K	B	I	F	K	I	G
C	F	D	G	C	A_x	A_x	C	E	F
H	B	A_x	A_x	H	E	C	F	C	E

Az ismert (A) ív felépítése

helyek ismertetőjeleinek, a *változatoknak* megállapítását. Erre a későbbiek során visszatérek.

Jelen tanulmányomban közölt adatokkal kapcsolatban hivatkoznom kell arra, hogy a Monográfia III. kötetének megjelenése után mind *Orbán Ferenc,* mind *dr. Petrovits Tivadar* — az új kutatási módszer alkalmazásával — igen jelentős eredményt ért el ezen a területen. Az altípusokra vonatkozó megállapításomat saját eredményeikkel megerősítették.

Típusjelek

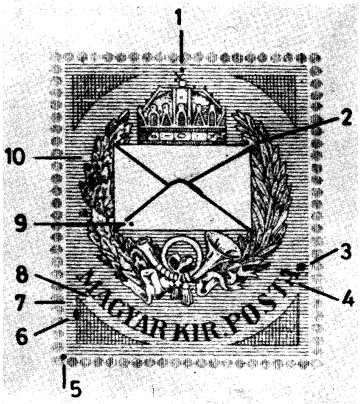
A magasnyomású bélyegkép *közös metszetjelei* azonosak a Philatelica 1973. évi 1. számában közöltekkel (3. oldal 1. ábra).

A sztereotypia II. típusának ismertetőjelei a következők (1. ábra):

1. Kis, színes pont a 2. alapvonal alján, a kereszt jobb oldali gombja felett.

2. A levélboríték jobb felső sarka „nyitott".

3. Alapvonal vastagodás az utolsó A betű felső szára felett, az alulról számított 26. és 27. alapvonalon.

1. ábra. A II. típusú sztereotypia ismertetőjelei

4. Ugyanezen A betű vékony szára a keresztkötés felett hiányos.

5. Tűszúrásnyi pont a bal alsó sarokgyöngyhöz tapadva.

6. Színes, gömbölyded folt tapad a bal alsó háromszög függőleges befogójához, az alulról számított 12—14. alapvonal közében.

7. Alapvonalhiány a bal alsó háromszög felső csúcsa mellett, a 16. alapvonalon.

8. Alapvonalhiány ugyanott, a felső csúcstól jobbra, a 17. alapvonalon.

9. Kis, színes pont a boríték alján, a kürt fúvókája felett.

10. Alapvonalhiány a bal koszorú mellett, a 28. alapvonalon.

11. Boríték keresztkötés a levélen.

Az altípusok ismertetőjelei

Amint a bevezetésben említettem, az altípusok meghatározása csak az utóbbi években kialakult halmazrendszerrel lehetséges. Így a Monográfiában a rájuk vonatkozó leírások túlnyomó része már nem fogadható el, mivel bizonyítást nyert, hogy az ott közölt ismertetőjelek csak részben voltak altípusjelek. Jelen tanulmányomban nem kívánok olyan alapvető problémával foglalkozni, mint a tárgyalt bélyegkiadások tipizálásának helyessége. Ez egy újabb, logikusan felépített rendszerezés feladata. Az altípusok jelölésére továbbá is az ábécé nagy betűit használom, mégpedig olyan sorrendben, amilyenben azok az ismert ívben egymást követik. A jelöléseknél a J betűt elhagytam, mivel az nem minden nyelvben használatos. Helyette a tizedik halmaz jele a K betű.

A számos ismertetőjellel rendelkező altípusok esetében az ismertetőjeleket — változatoktól való meg-

2. ábra. Az A_x altípus

3. ábra. A B altípus ismertetőjelei

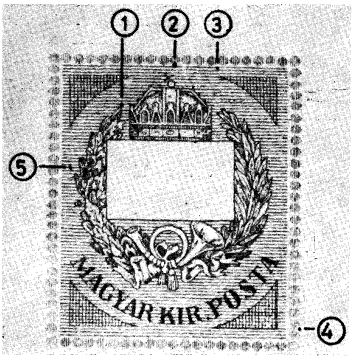
különböztetés céljából — ábrán bemutatom, de szövegben csak a jellegzetesebbeket írom le.

A$_x$ altípus (2. ábra).

Közös ismertetőjele még nem ismert.

B altípus (3. ábra).

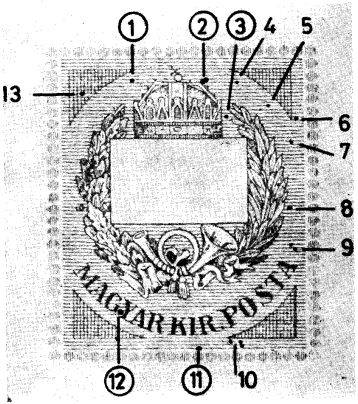
1. A felső gyöngysor 4. gyöngyének alján egy vagy két színes pont. Alatta a második és harmadik alapvonalon egy vagy több színes pont, vagy változó formájú alapvonaltörés, hiány.
2. Az alsó gyöngysor 10. gyöngye felett, az első alapvonalon színes pont. Ugyanott a második alapvonal változó formában sérült, hiányos.
3. Az alsó gyöngysor 8. és 9. gyöngyét alul színes, ferde vonal köti össze.
4. Apró, színes pont az alsó gyöngysor 6. és 7. gyöngye közében, a második alapvonal felső széléhez tapadva.

4. ábra. A C altípus ismertetőjelei

C altípus (4. ábra).

1. A koszorú bal oldali csúcslevele felett, az alapvonalhoz tapadva tűszúrásnyi, színes pont.
2. A felső gyöngysor 11. gyöngye és az első alapvonal között erős, színes pont.
3. Ugyanott, a 14. és 15. gyöngy között, az első alapvonal aljához tapadva apró, színes pont.
4. Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 24. és 25. gyöngye közében, kívül.
5. A bal oldali gyöngysor 10. és 11. gyöngye közének magasságában, két alapvonalat összekötő, ferde vonalka.

5. ábra. A D altípus ismertetőjelei

D altípus (5. ábra).

1. Kis, színes pont a bal, felső háromszög csúcsa alatt, a 7. alapvonal aljához tapadva.

2. A korona jobb oldali pántjának második gyöngyéből erős, színes vonal nyúlik ki.

3. A korona jobb széle mellett, a boríték felső széle feletti 6. alapvonalon kis, színes pont.

11. Az alsó gyöngysor 12. gyöngye felett, az első alapvonalon színes pont. Előtte és utána alapvonalhiány.

12. Kis, színes pont a G és Y között, egyharmad magasságban.

E altípus (6. ábra).

1. A második alapvonalon, a 10. gyöngy alatt kis, felfelé mutató színes vonalka. Tőle jobbra kis, színes pont.

4. Kis, színes ferde vonalka tapad az alapvonalhoz, az S betű fejétől balra.

6. Az alsó gyöngysor 13. és 14. gyöngyének köze felett, a harmadik alapvonalon színes pont.

10. Ugyanott, a 2. és 3. gyöngy köze felett, az első alapvonalközben színes pont.

12. Színes folt az A és G betű közében, fent.

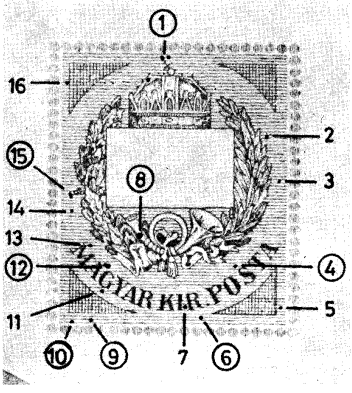
15. A makk alatti alapvonalon ferde, színes vonalka.

F altípus (7. ábra).

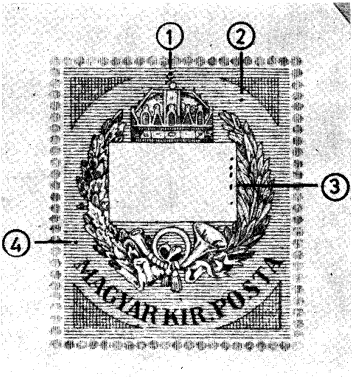
1. A kereszt felső és jobb oldali gombja közében, a második alapvonalközben nagy színes pont.

2. A jobb, felső háromszög átfogója mellett, a 11. alapvonalon kis, színes pont.

3. A boríték jobb, belső széle mellett szaggatott vonal.

6. ábra. Az E altípus ismertetőjelei

7. ábra. Az F altípus ismertetőjelei

4. A bal oldali gyöngysor 17. gyöngyének magasságában, két alapvonalközben kis, színes pont.

G altípus (8. ábra).

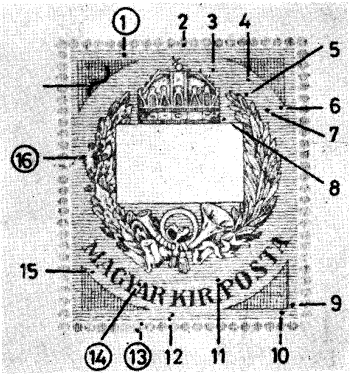
1. A felső gyöngysor 6. és 7. gyöngyének köze alatt színes „vessző", a második alapvonalközben.

13. Az alsó gyöngysor 7. gyöngyében erős, színes pont. A gyöngy jobb, felső része csorba. Tűszúrásnyi pont a 7. és 8. gyöngy közében, fenn.

14. Az Y és A betű között fenn, kis, színes pont.

16. Kis, színes pont tapad a koszorú bal oldali levelének csúcsához, a 11. gyöngy magasságában.

A bal felső háromszögben levő hullámvonal, amely az elektrotyp 25-ös tömböknél a B—20 ívhelyen fordul elő (Vasvári-féle II a), itt hét ívhelyen mutatkozik változó teljességben és erősséggel. Négy ívhelyen csak a nyoma állapítható meg.

8. ábra. A G altípus ismertetőjelei

H altípus (9. ábra).

1. A felső gyöngysor 13. gyöngye egy-két színes ponttal az első alapvonalat érinti.

2. Színes pont az S betű fejétől balra.

3. Az R betű függőleges szára felett, az alapvonalon színes pont.

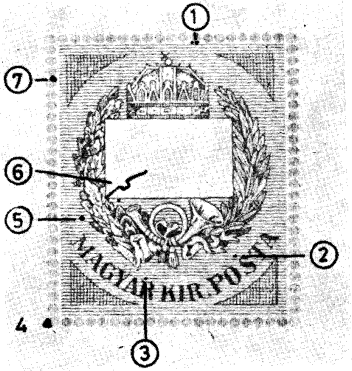
5. Tűszúrásnyi pont az alapvonalon, a koszorútól balra, a bal oldali gyöngysor 17. gyöngyének magasságában.

6. A boríték keresztkötése ívelten megtörik.

7. A bal oldali gyöngysor 5. gyöngyéhez felül, színes pont tapad.

I altípus (10. ábra).

1. A korona jobb felső szélétől jobbra kis színes pont a 7. alapvonalon.

9. ábra. A H altípus ismertetőjelei

3. A koszorú jobb oldalát színes vonal keresztezi, a gyöngysor 13. gyöngyének magasságában.

4. Színes pont a kürt tölcsére felett, alapvonalközben.

5. Színes folt a jobb alsó háromszögben.

8. A bal oldali szalag alsó szélén erős, színes pont az Y felett.

10. Az M betű felső, jobb szárából erős, vízszintes vonal nyúlik ki.

K altípus (11. ábra).

1. A koszorú jobb oldali csúcslevele feletti alapvonalon tűszúrásnyi pont.

2. Erős, színes folt a jobb oldali gyöngysor 3. és 4. gyöngye között, a belső oldalon.

3. Két alapvonal-vastagodás az S betű alatt.

4. A jobb alsó háromszögben az alsó sor 12. négyzete színesen kitöltött.

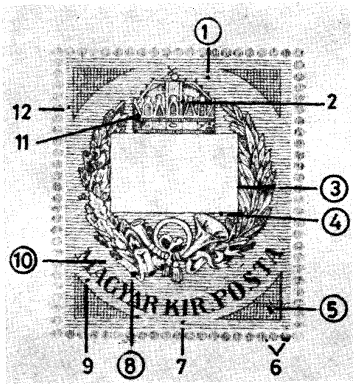
6. Kis, színes pont a harmadik alapvonalközben, az első R betű alatt.

7. Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 6. gyöngyének tetején és felette még egy, az alsó alapvonalhoz tapadva.

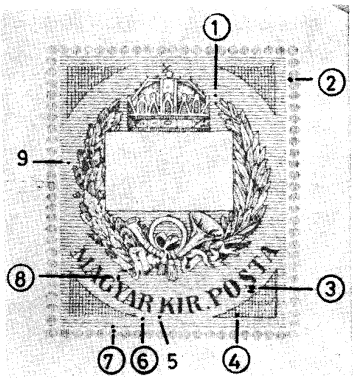
8. Az Y bal szárának tetejéből ferde vonalka nyúlik felfelé.

A K alaptípus valamennyi ismertetőjele szerepel az elektrotyp III. típus ismertetőjelei között. Ez azt igazolja, hogy az elektrotyp 25-ös tömbök (A—D) készítéséhez az 1888-ban gyártott sztereotyp dúcok közül, kettő kivételével, a K jelűt használták fel.

Külön említést érdemel a bal boríténegyed alsó sarkában elhelyezkedő, erős, színes pont, amelyet ko-

10. ábra. Az I altípus ismertetőjelei

11. ábra. A K altípus ismertetőjelei

rábban alaptípusjelnek véltek. Megállapításom szerint ez a jel közös ismertetőjele az Ax altípus 39., 61. és 86., az E altípus 96. és 100., valamint a K altípus 74. ívhelyének. Előfordul továbbá a másik 100-as ív (B) F, G és I altípusának eddig ismeretlen ívhelyein is. Előfordulásával kapcsolatban kielégítő ismerettel még nem rendelkezünk.

Az ívfelépítés

Az ismert (A) sztereotyp ív felépítését az 1. táblázaton mutatjuk be. Az altípusok mennyiségi előfordulása az alábbiak szerint alakul, megjegyezve, hogy a zárójelben feltüntetett szám az ívhelyre eddig azonosított változatok számát jelöli:

Ax: 11 (8); B: 9 (4); C: 14 (11); D: 10 (10); E: 7 (4); F: 11 (5); G: 11 (8); H: 10 (8); I: 10 (8); K: 7 (3) darab.

A viszonylag kis mennyiségű bélyegeknek ívhelyre történt feldolgozása közben az egyes altípusokon belül olyan ívhely-ismertetőjeleket is megállapítottam, amelyek az ismert ív egyik ívhelyén sem szerepelnek. Ez a körülmény azt a korábbi feltevést igazolja, hogy ezek a bélyegek 2 × 100-as nyomóformával készültek.

Fogazás

A II. típusú sztereotyp bélyegek fogazata V_1, vagyis hegyes fogazatot adó, nagy lyukasztású 11,5 : 11,5-ös vonalfogazat. A bélyegek tanulmányozása közben felbukkant néhány példány V_2-es (tompa fogazatú, kis lyukasztású) fogazattal is. Ismeretes, hogy az Államnyomda 1888-ban a Hermann—Lütke cégtől fésűsfogazógépet vásárolt, amelyhez — szükség esetére — kézi kezelésű, 11,5-ös (V_2) vonalfogazógépet is szállítottak. Ez az előfordulás azt igazolja, hogy egyes sztereotyp bélyegívek fogazását — szükségszerűen — már 1883-ban ezzel végezték.

Erre vonatkozó adatokat *dr. Pályi Pál* közölt a Filatéliai Szemle 1969. szeptember havi számában.

Felhasználási idő

Az 1888. június 1-én forgalomba bocsátott 1, 8, 12, 15, 24, 30 és 50 krajcáros címlet felhasználási ideje — a bélyegzések tanúsága szerint — főként 1888 második felére és 1889 első negyedére esik. Az 1888. júniusi példányok ritkák. Érthető okok miatt későbbi felhasználásukkal is találkozunk, még az 1890-es évből is.

Bízom abban, hogy a most közölt adatok felkeltik az ezen terület iránt érdeklődő filatelisták figyelmét, és közös munkával sikerül megállapítani az ismert ív még hiányzó ívhely-ismertetőjeleit.

További feladat a még ismeretlen (B) 100-as ív felépítésének és ívhely-ismertetőjeleinek meghatározása.

Az I. típusú 10 krajcáros

DR. PETROVITS TIVADAR

Az 1874-ben kiadott levélborítékrajzú sorozat 10 krajcáros értékének részletes tanulmányozását 1970. évben kezdte meg Orbán Ferenc. A kutatómunkába rövidesen bekapcsolódtam, és ezt követően egymást kölcsönösen tájékoztatva az új adatokról, végeztük a bélyegek tanulmányozását. A Magyar Bélyegek Monográfiájának (továbbiakban: Monográfia) megjelenése óta megállapított újabb adatoknak eddig csak igen kis része jelent meg nyomtatásban. (Filatéliai Szemle 1970. VII. és IX. szám.) Jelen tanulmányban ismertetjük az eddig megállapított részletes adatok jelentős részét.

Metszetjelek

Az I. típusú 10 krajcáros címletnek eddigi adataink szerint csak a többi címlettel közös metszetjelei vannak. Egyedi metszetjelet nem ismerünk (l. Philatelica: 1972. 1. sz., 15. old.).

A bélyegek csoportosítása

Az 1874. évi bélyegkiadás I. — illetve az 5 krajcáros I. és II. — típusban ismert a szakirodalomban. A jelenlegi adatok ezen típusrendszer megváltoztatását nem teszik lehetővé, de felmerült, hogy a típusrendszert már a közeljövőben tovább kell fejleszteni. Az újabb kutatási eredmények alapján az 1874. és 1881. évi 10 krajcáros bélyegek rajzai az utánmetszésből származó változások alapján a következő csoportba sorolhatók.

1. *A még nem javított anyalemezről származó bélyegek*

Ebbe a csoportba azok a bélyegek tartoznak, melyeket az első nyomólemezekkel nyomtattak, vagyis amikor még sem az anyalemezen, sem a nyomólemezen javításokat nem végeztek. Így ezeknek a bélyegeknek háromszögei gyengén meghúzottak, a gyöngysorok sehol sem javítottak. Ezek a bélyegek megegyeznek a Monográfiában is leírt egyik próbanyomattal. (Monográfia: III. 552. oldal, d ábra és 557. oldal 449. ábra.) A bélyegek bizonyíthatóan ívben készültek. (Eltérő oszlopismertető-jeleik vannak és a Bélyegmúzeumban párban is léteznek.) Eddigi ismereteink szerint — a Visnya gyűjteményben is — csak használatlanul léteznek. Fogazatuk 13-as vonalfogazat (l. 1. ábra). Véleményem, hogy ezek a bélyegek a kiadás ügyiratából kerültek elő!

1. ábra. A még nem javított anyalemezről származó bélyeg (balra). Ehhez hasonló a II. típus (jobbra)

2. ábra. Durván, szabálytalanul utánmetszett lemezzel nyomott bélyeg

2. *Durván, szabálytalanul utánmetszett lemezről származó bélyegek*

Ezen csoportba tartozó bélyegeknél valamennyi háromszöget igen durván (erősen, mélyen) és szinte minden esetben pontatlanul javították. Az újra meghúzott vonalak eltérnek az eredeti vonalaktól. Javították a háromszögek vonalain kívül a felső és alsó gyöngysor valamennyi gyöngyét. (Kivételt képez néhány ívhely, ahol a javítás nem terjed ki az összes gyöngyre.) Javították továbbá az oldalsó gyöngysorokat is, felülről lefelé és alulról felfelé. A durván javított gyöngyök száma ívhelyenként eltérő. A javítás maximálisan az összes bal oldali gyöngyre kiterjed. A javított gyöngyök száma általában több, mint a későbbiekben leírt anyalemezen végzett hasonló javítás esetében. A jelenleg ismert, legkorábban felhasznált bélyeg ezen csoportból, 1874. november végéről származik.

A durván metszett bélyegek postai felhasználására vonatkozóan elkészítettük az 1. táblázaton bemutatott statisztikát. Ebből kitűnik, hogy az ebbe a csoportba sorolható bélyegek több évig voltak forgalomban, tehát jelentős mennyiséget gyártottak belőle. Ez az adat feltehetően arra utal, hogy a 10 krajcáros címletnek ez egy külön anyalemezével függ össze és nem nyomólemez javításról van szó (Monográfia: III. 557. o.).

Bármilyen eredményre is vezessen a további kutatómunka, a javítás szándékosan történt és összefügg az 1. pont alatt ismertetett bélyegkép rajzának elmosódottságával, a gyöngysorok és a háromszögek vonalainak életlenségével.

Az ebbe a csoportba tartozó bélyegek ívhelyének megállapítását jelentős részben elvégeztük. Jelenleg az ív 99 helyén ismerjük a bélyegkép jellemző javításait. (Nem ismert a 88. ívhely!) A rekonstrukciót nehezíti, hogy ezekből a bélyegekből kevés van, és a jelek száma egyes ívhelyeken kevés, de még inkább az, hogy

összefüggő bélyegek alig állnak rendelkezésre. Ezért végleges következtetéseket levonni még nem lehet, és az adatok ismertetése is korai lenne.

3. *Durván és finoman utánmetszett nyomólemezről származó bélyegek*

Az ebbe a csoportba sorolható bélyegek lényegesen kisebb számban fordulnak elő, mint a 2. csoportba tartozók. Jellegzetességük, hogy a háromszögek durván javítottak, a javítás vonala követi az eredeti háromszög vonalait, de az eredetileg ívelt átfogók kevésbé ívelten lettek javítva. Egyes ívhelyeken a háromszögek kisebb-nagyobb része nem lett javítva. A gyöngysorokat is javították, mint a 2. csoportnál, de a javítás általában igen gyengén, finoman történt. Vannak azonban ívhelyek, ahol a javításokat főleg alul, erősebben végezték el, mint általában. Ez azonban

3. ábra. Durván és finoman utánmetszett lemezzel nyomott bélyeg

nem azonos a 2. pont alatt leírttal. A bélyegek többségének színe világoskék. A jelenleg ismert, legkorábban felhasznált példány keltezése: 1875. IV. 5.

A bélyegképek további jellegzetessége, hogy a javításoktól eltekintve hasonlítanak az 1. csoportnál leírt bélyegekre (l. 3. ábra).

Figyelemmel a bélyegek igen ritka előfordulására, arra lehet következtetni, hogy ezen bélyegek javított nyomólemezről származnak. Így javíthatták azt a nem kielégítő bélyegképet eredményező nyomólemezt, amellyel az 1. csoportba tartozó bélyegeket nyomtatták. Végleges megállapításokhoz itt is további bélyegek vizsgálata szükséges, ami a bélyegek ritka előfordulása miatt nem látszik könnyű feladatnak. Jelenleg 70 bélyegképet ismerünk, de ezek jelentős részének ívhelye még ismeretlen. Ezért az adatok ismertetése még korai lenne.

4. *A finoman utánmetszett anyalemez nyomólemezeiről származó bélyegek*

Ebbe a csoportba tartozik a vízjelnélküli bélyegek többsége és a vízjelesek (1881) teljes egészükben. A jelenlegi típusrendszerben ez a bélyegkép a tulajdonképpeni I. típus (l. 4. ábra). Erről bizonyosan tudjuk, hogy anyalemez javításáról van szó. Javították a háromszögek többségének oldalait, de nem minden ívhelyen. (A javítás főleg a két alsó sorban maradt el.) A javítás a 2. és 3. csoport bélyegeihez hasonlítva, finoman történt, és általában követte a háromszögek eredeti vonalait. Ezektől eltérés ritkán, néhány ívhelyen és nem jelentős mértékben történt. A gyöngyök javítása hasonló, mint az előbbi két csoportnál, de gyengébb, mint a 2. és részben erősebb, mint a 3. csoportnál. Mivel a javítás az anyalemezen történt, a háromszögek felismerhető jellegzetességei, valamint a javított gyöngyök száma és egyéb eltéréseik egyben *ívhely-ismertetőjelek* is. A gyöngyjavításokat számképletben külön táblázatban adjuk meg. (Ábrán való feltüntetésüktől azért kellett eltekinteni, mivel a

4. ábra. Finoman utánmetszett bélyegkép

gyöngysorokon, a gyöngyökön levő ismertetőjelek feltüntetése nem lett volna lehetséges, amennyiben a gyöngyök javításait is ábrázoljuk. Ez a hiány színes ceruzával könnyen pótolható, és célszerű is.) A felső és alsó gyöngysor javítását a számképletbe nem vettük fel, mivel általában valamennyi gyöngyöt javították. Ha javítás nem történt, akkor ezt az ábrán feltüntettük. A képlet a bal, illetve a jobb oldali gyöngysor felül és alul javított gyöngyeinek számát mutatja (l. 2. táblázat).

Megjegyezzük, hogy a 2—4. csoportba tartozó bélyegek gyöngyjavításainak stílusa, illetve azonos ívhelyen a javított gyöngyök száma, általában egymástól eltér.

Elkészítettük a 4. csoportba tartozó bélyegek felhasználási statisztikáját is (l. 3. táblázat). Ebből kitűnik, hogy a jelenleg ismert két, legkorábban felhasznált bélyeg 1875. júliusából való. Ez is arra utal, hogy az anyalemez utánmetszésének elvégzése előtt

Év	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Csak év	Összesen db
1875	7	6	17	12	15	4	12	10	8	2	9	8	18	128
1876	7	1	10	5	5	4	6	13	11	7	5	4	7	85
1877	9	9	7	2	1	2	—	1	4	—	1	—	5	41
1878	1	2	—	—	1	2	—	1	1	2	—	1	3	14
1879	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	3
Keltezés nélküli.														187

1. táblázat. A 2. csoportba tartozó bélyegek postai felhasználásának alakulása.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
5—5 8—7	5—5 14—7	5—5 8—7	5—5 7—7	5—4 8—7	5—5 7—7	5—5 14—8	5—5 7—6	5—5 7—7	5—5 7—7
5—4 8—7	5—5 14—8	7—6 8—7	3—6 7—7	3—4 7—7	5—3 8—7	5—5 14—7	5—5 9—7	5—5 7—7	5— 8—7
5—5 7—6	5—4 14—7	4—4 8—7	5—4 8—7	5—4 7—6	4—4 9—7	4—4 14—7	4—5 8—7	4—4 7—7	4—5 7—6
5—5 7—5	6—5 14—8	5—6 9—7	4—4 7—7	4—4 7—6	4—7 7—7	4—6 14—7	5—4 7—6	4—4 7—6,5	4—4 7—6
4—4 4—4	7—4 14—7	5—5 8—7	5—4 7—7	5—4 7—7	4—5 7—7	5—5 14—7	4—1 7—7	4—4 7—7	3—4 7—7
5—5 8—7	6—5 14—7	6—7 8—8	4—4 8—7	4—4 8—7	4—5 8—7	5—6 14—7	6—5 9—8	5—5 8—7	4—4 7—7
5—4 8—7	7—4 14—8	6—4 9—5	4—4 8—7	4—4 7—6	4—5 8—7	13—5 13—7	5—5 8—7	3—4 9—8	4—4 7—7
4—4 7—6	4—4 14—7	4—4 9—6	5—4 8—7	4—4 —7	3—4 7—6	4—5 14—7	4—5 7—5	4—4 7—6	4—4 —6
4—5 7—6	3—6 14—8	4—4 8—6	4—4 7—7	4—4 7—6	4—4 7—6	5—5 14—6	5—4 12—7	4—4 7—7	4—4 7—6
5—4 7—5	4—3 14—7	4—4 8—6	4—3 8—7	4—4 7—7	4—4 7—6	5—4 14—6	9—4 9—4	5—3 7—7	6—4 7—7

2. táblázat. A finoman utánmetszett anyalemez (4. csoport) függőleges gyöngysoraiban javított gyöngyök száma, fent és lent.

másik anyalemezt, illetve nyomólemezeket kellett a bélyegek nyomtatásához használni, nagy valószínűséggel 1875-ben, a II. negyedév végétől. A felhasználásban mutatkozó csökkenés feltehetően összefügg azzal, hogy a számbavételt csak a 13-as vonalfogazású bélyegekre terjesztettük ki. Ez viszont azt jelzi, hogy a vízjel nélküli bélyegek jelentős mennyisége a kiadás utolsó időszakában 11,5, illetve 11,5 : 13-as vonalfogazású volt. Ugyanez vonatkozik az 1876. év végén forgalomba került 20 krajcáros címletre is.

Oszlop-ismertetőjelek

Az oszlop-ismertetőjelek megállapítása terén sikerült jó eredményeket elérni. Az I. oszlop kivételével valamennyi oszlopban újabb oszlop-ismertetőjeleket

Év	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Csak év	Összesen db
1875	—	—	—	—	—	—	2	3	2	5	12	5	4	33
1876	6	1	5	1	6	8	12	9	6	14	11	8	3	90
1877	12	8	8	7	9	14	12	8	15	12	9	11	17	142
1878	14	19	15	11	19	9	13	18	22	15	11	9	22	197
1879	1	1	3	—	1	2	4	2	3	3	2	1	6	29
1880	2	2	—	1	2	3	—	—	—	—	—	—	1	11
1881	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	3

3. táblázat. A 4. csoportba tartozó bélyegek postai felhasználásának alakulása.

találtunk. Ennek ellenére nem sikerült a II-at a VII. oszloptól megkülönböztető jelet megállapítani. A jelenleg ismert oszlop-ismertetőjeleket az 5., 6., 7. ábrán mutatjuk be.

Megjegyezzük, hogy véleményünk szerint a későbbiekben ismertetésre kerülő egyes csoportos jelek — feltehetően — eredetileg oszlop-ismertetőjelek voltak, de azok az anyalemez készítése során eltűntek.

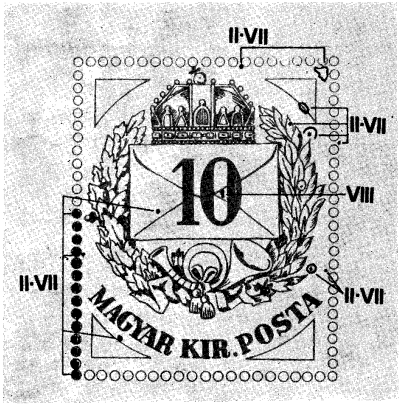
Az ismert oszlop-ismertetőjelek a következők:

I. oszlop (A)

Ismertetőjele jelenleg nem ismert.

II. oszlop (B)

1. Színes pont tapad a felső gyöngysor 14. gyöngye bal alsó részéhez.
2. A jobb felső sarokban az alapvonalkázás hiányzik (kopott).
3. A jobb felső háromszög átfogójának alsó felén, mindkét oldalon, az alapvonalkázás hiányzik (kopott).
4. Éles, színes pont tapad a koszorú jobb oldali, harmadik levelének széléhez.
5. Hasonló jel van azonos helyen, a 4. levélen is.
6. A koszorú jobb oldali 5. levelének csúcsa felett alapvonalhiány, valamint kisebb-nagyobb színes pont, vagy folt.
7. Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 7—8. gyöngy közében, kívül.
8. Kisebb-nagyobb színes pont vagy folt, továbbá

5. ábra. Oszlop-ismertetőjelek

6. ábra. Oszlop-ismertetőjelek

alapvonalkázás hiánya a koszorú jobb oldali, legalsó színes levelének csúcsa felett.

9. Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 17—18. gyöngye közétől balra.

10. Színes folt a bal alsó háromszög átfogóján, a „G" betű alatt.

11. A bal oldali gyöngysor 13—26. gyöngye utánmetszett. (!?)

12. Színes pont a bal oldali gyöngysor 16. gyöngyének jobb oldalához tapadva.

13. Színes pont a boríték bal oldali negyedében, a lefelé menő kereszteződés közepe felett.

III. oszlop (C)

1. Színes pont tapad a bal felső háromszög átfogójához, középen, kívülről.
2. Színes pont a felső gyöngysor 8. gyöngye alatt, a korona legfelső gombjának magasságában.
3. Színes pont a nullában, a levélboríték kereszteződés két vonala között.
4. Alapvonalhiány a bal alsó háromszög jobb oldali csúcsa alatt.
5. Színes pont tapad ugyanezen háromszög vízszintes befogójához, belülről, az alsó gyöngysor 4. gyöngye felett.
6. Színes folt a bal alsó háromszögben, az alsó gyöngysor 3., a bal oldali gyöngysor 23. gyöngyének magasságában.

7. ábra. Oszlop-ismertetőjelek

8. ábra. Csoportos ismertetőjelek

IV. oszlop (D)

1. Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 6—7. gyöngyének köze felett.
2. Színes pont a koszorú bal oldalán, a makk feletti, jobbra fekvő levélen.
3. Színes pont a koszorú bal oldala mellett, a bal oldali gyöngysor 9. gyöngyének magasságában.
4. Tűszúrásnyi pont a bal felső háromszög átfogója alsó részétől kissé jobbra.
5. A bal felső háromszög jobb oldali csúcsa alatt alapvonalhiány.

V. oszlop (E)

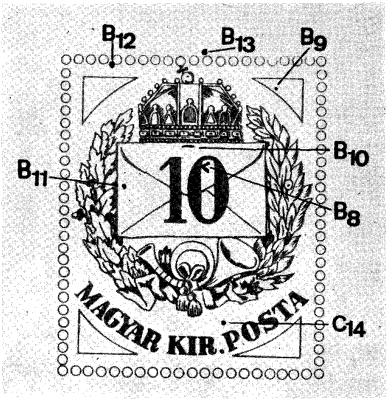
1. Színes folt a jobb alsó háromszög átfogóján, az O betű alatt.
2. Erős pont a bal alsó háromszögben, az alsó gyöngysor 3. gyöngye felett és a bal oldali gyöngysor 23. gyöngyének magasságában.
3. Erős, nagy, színes pont a koszorú bal oldalának közepén levő nagy alakú levélen, a kürt fuvókájának magasságában.
4. Színes pont a koszorú bal oldalán, a makk alatti második, külső levelén.

VI. oszlop (F)

1. Tűszúrásnyi pont a bal oldali gyöngysor 2. gyöngyének alsó részétől balra.
2. A bal oldali gyöngysor 14. gyöngye külső, alsó része csorba. (Három ívhelyen javítás miatt nem látható.)

9. ábra. Páros ismertetőjelek

10. ábra. Páros ismertetőjelek

VII. oszlop (B_1)

1—13. Azonosak a II. oszlopnál leírtakkal.

VIII. oszlop (C_1)

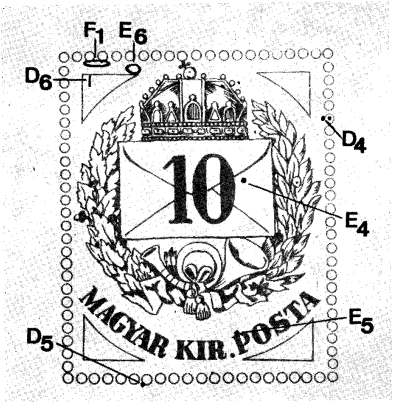
1—6. Azonosak a III. oszlopnál leírtakkal, azzal a megjegyzéssel, hogy a 3. pont alatti jel ebben az oszlopban egy függőleges erős vonalka.
7. Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 4—5. gyöngyének közében, kívül.
8. Erős, színes, függőleges vonalka a jobb oldali gyöngysor 5—6. gyöngyének külső részén.
9. A jobb oldali gyöngysor 9. és 10. gyöngyének jobb oldala kopott.

IX. oszlop (D_1)

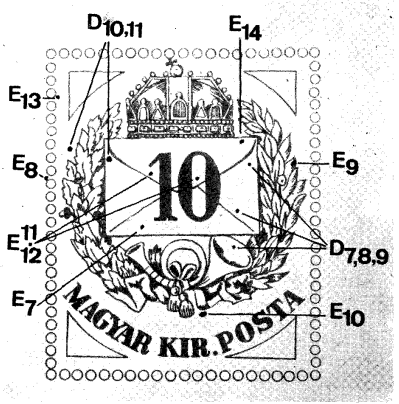
1—5. Azonosak a IV. oszlopnál leírtakkal.
6. A jobb oldali gyöngysor 5. gyöngye halványabb, mint a többi (kopott).
7. Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 19—20. gyöngyének köze felett.

X. oszlop (E_1)

1—3. Azonosak az V. oszlopnál leírt 2—4. pont alattiakkal.
4. Tűszúrásnyi pont a koszorú bal oldalán, a makk alatti második levéltől balra, a bal oldali gyöngysor 16—17. gyöngy közének magasságában.

11. ábra. Páros ismertetőjelek

12. ábra. Páros ismertetőjelek

Az oszlop-ismertetőjelek azonosításakor figyelemmel kell lenni arra, hogy a nyomólemezek gyakori elhasználódása miatt azok esetenként hiányoznak, illetve az utánmetszés miatt nem láthatók, vagy nagyságuk a leírtaktól kisebb-nagyobb mértékben eltér.

Csoportos ismertetőjelek

A csoportos ismertetőjelek száma jelenleg 14 db. Több, mint ami a szakirodalomban eddig szerepelt (Monográfia: III. 572—573. o.). A jeleket a 8. ábrán mutatjuk be.

Páros ismertetőjelek

A páros ismertetőjeleknél hasonló a helyzet, mint a csoportos ismertetőjeleknél. Számuk jelenleg 39 db. Elhelyezkedésüket a bélyegeken a 9—12. ábrán mutatjuk be.

Ívfelépítés

Az ívfelépítés a Monográfiában ismertetettől eltérő, mivel az újabb adatok módosításokat tettek szükségessé (l. 4. táblázatot).

Az anyalemez összeállításának sorrendjénél vissza

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
a	B	C_{2-5}	D	E_2	F	$B_{1,\ 4}$	$C_{1,\ 7-9}$	D_1	$E_{1,\ 7}$
$a_{1,\ 2}$	$B_{2,\ 3}$	$C_{6,\ 10,\ 11}$	D_2	E_{2-4}	F	B_1	$C_{1,\ 14}$	$D_{1,\ 3}$	$E_{1,\ 8}$
$a_{3,\ 4}$	B	$C_{2-5,\ 12}$	D	E_5	F_1	$B_{1,\ 4}$	$C_{1,\ 7-9}$	$D_{1,\ 7-9}$	E_1
$a_{1,\ 5,\ 6}$	$B_{2,\ 3,\ 5-7}$	$C_{6,\ 13}$	$D_{2,\ 4-6}$	$E_{2,\ 3}$	F	$B_{1,\ 8}$	C_1	$D_{1,\ 3,\ 10,\ 11}$	$E_{1,\ 9-14}$
a	$B_{2,\ 3}$	C_{2-4}	D	$E_{2,\ 6}$	F	$B_{1,\ 9-13}$	$C_{1,\ 7,\ 8}$	D_1	E_1

4. táblázat. Az I. típusú 10 krajcáros félívének felépítése.

kell térnünk Payer Béla adataihoz, amelyek eltérnek a Monográfiában (III. kötet 573—575. o.) ismertetett sorrendtől. Ennek oka, hogy Payer látta az eredeti anyalemezt, tehát jogosan tételezhető fel, hogy a valóságos helyzetet írta le. (Die stets widerkehrenden Merkmale kann man am besten auf der Originalplatte der 10 Kreuzer-Marke beobachten. Béla Payer: Die Briefmarken des Königreiches Ungarn. Berlin, 1920.) Visnya Sándor is említette egyik levelében, hogy a 10 krajcáros anyalemezének összeállítása a forrasztási nyomok alapján jól követhető. A mi adataink is véleményüket támasztják alá.

Ezek szerint készítettek 4 db egyképes lemezt, amelyeket az eredetivel összeforrasztva, megkapták az első 5-ös sávot. Az erről készített másolat az előbbivel összeforrasztva adta az első 10-es sávot. Ennek másolása során a kapott 10-es sáv második helyén a lemez sérülést szenvedhetett, ezért javították az alapvonalakat a jobb oldali felső háromszög átfogója és a koszorú csúcsa közötti részen nyolc vonallal. Feltehetően a javítás megfelelő voltának ellenőrzésére a további másolat nem az első, hanem ezen utóbbi 10-es savról készült. A két javított alapvonalú 10-es sáv közül valamelyiket az első 10-es sáv alá forrasztva 20-as tömböt kaptak. Másolatát a korábbi alá forrasztották, míg legalulra került a félretett 10-es sáv. Az 50-es félív másolatát felülre forrasztották. Így a 100-as lemezen az eredeti, első 10-es sáv az anyalemez 6. sorába került. Az első egyképes lemez a 6. sor bal oldalának egyik bélyegképe. Feltehetően az 51. ívhelyen található.

Kezdetben az anyalemezen kevés javítás volt. A 07, 26, 45. ívhelyek sérült részeinek javítására nem került azonnal sor, hanem csak az anyalemez gyöngysorainak és háromszögeinek módszeres, szinte teljes utánmetszésekor. Ezért az erősen és szabálytalanul, valamint a részben erősen, részben finoman, de szabályosan javított lemezeken a 26. és 45. ívhelyen a javítás még nem történt meg. A 95. ívhely javítását pedig sohasem végezték el.

Ívhely-ismertetőjelek

Az ívhely-ismertetőjeleket az 5—8. táblázaton mutatjuk be. A jelek szöveges leírását mellőzzük a jelentős terjedelem miatt. *Az ábrákon közölt jelek a 4. csoportba sorolható bélyegekre vonatkoznak.* (Az 1., 2. és 3. csoportba tartozó bélyegeken ezek a jelek csak részben találhatók meg, ezért ezen bélyegek ívhelyre történő besorolása nehezebb.)

Csoportjelek

Az I. típusú 10 krajcáros 2 × 100-as anyalemezek csoportjeleinek kutatását megkezdtük. A jelenleg ismert adatok azonban közlésre még nem alkalmasak. A kérdést bonyolítja, hogy a finoman metszett anyalemez két változatán túl a durván metszett (anya-) lemezre vonatkozóan kevés adattal rendelkezünk azon túlmenően, hogy anya- vagy nyomólemez jellege sincs egyértelműen eldöntve.

Metszetjavítások

A metszetjavítások ívhelyenkénti kutatását megkezdtük, de az még nem fejeződött be, ezért közlésükre most nem kerülhetett sor. Azonban már most utalunk arra, hogy az ívhely-ismertetőjelek között szerepelnek az I. csoportba tartozó javítások, tehát azok, amelyeket az anyalemezen végeztek el.

Így a gyöngysorok javításai, egyes jellemző háromszög javítások, továbbá a II. oszlopban, a jobb felső háromszög alsó csúcsától balra levő javítás, mint csoportos ismertetőjel, továbbá a 26. ívhely és a 45. ívhely javítása. Utóbbival kapcsolatban megjegyezzük, hogy a 2. csoportba tartozó, e helyre tartozó bélyegeken még nem történt meg a javítás (Monográfia: III. 557. old., 450. ábra). Az 1. és 3. csoportra vonatkozóan nincsen adatunk. Így az ismert javítások jelenleg csak a 4. csoportra vonatkoznak.

Arra is felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy a nyomólemezek különösen az 1890. év előtti években igen elhasználódtak. Ezért a nyomólemezeket gyakran és sok ívhelyen javították. A javítás kiterjedt a gyöngysorokra is. Ezért előfordulhat, hogy a javított gyöngyök száma eltér az általunk közöltektől. *Ezek a bélyegek külön figyelmet érdemelnek.*

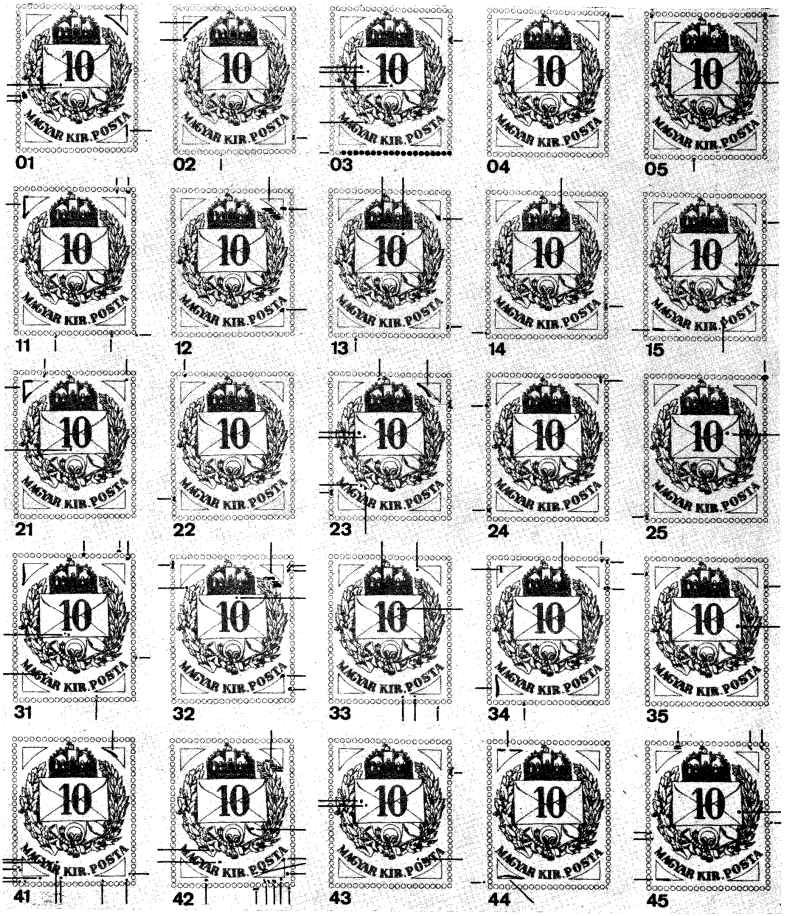
* * *

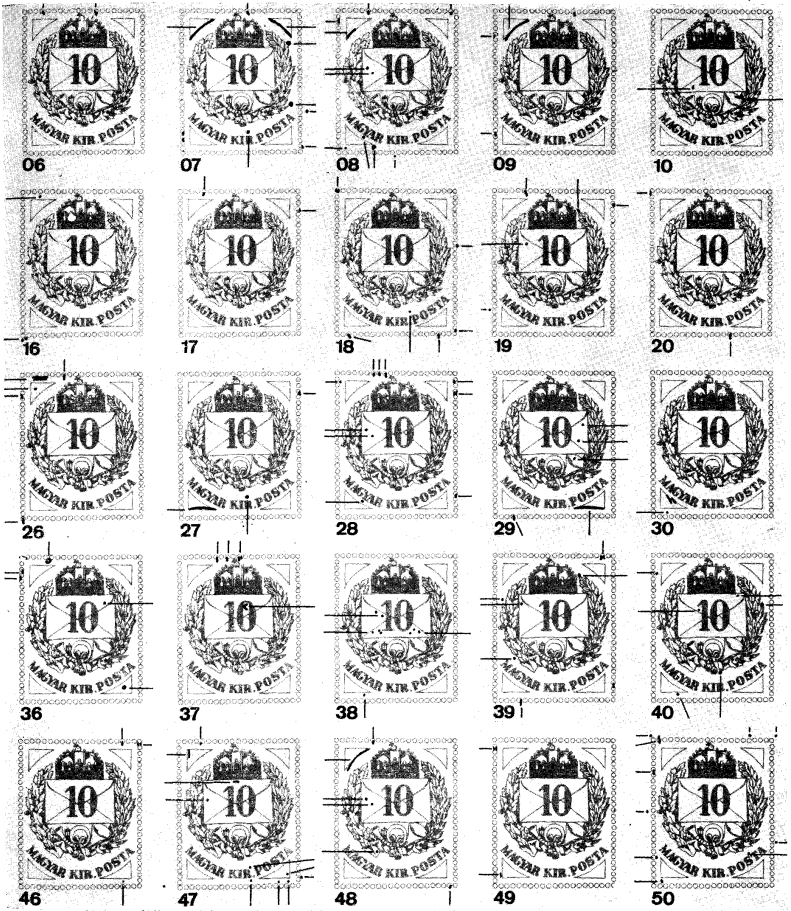
Tanulmányunkból kitűnnek azok a további feladatok, amelyek ennek a címletnek tanulmányozása során előttünk állnak. Reméljük, hogy ebbe a munkába többen bekapcsolódnak és közös munkával a ma még vitatott kérdéseket sikerül megoldani.

5. táblázat.

Ívhely-ismertetőjelek

A ívnegyed

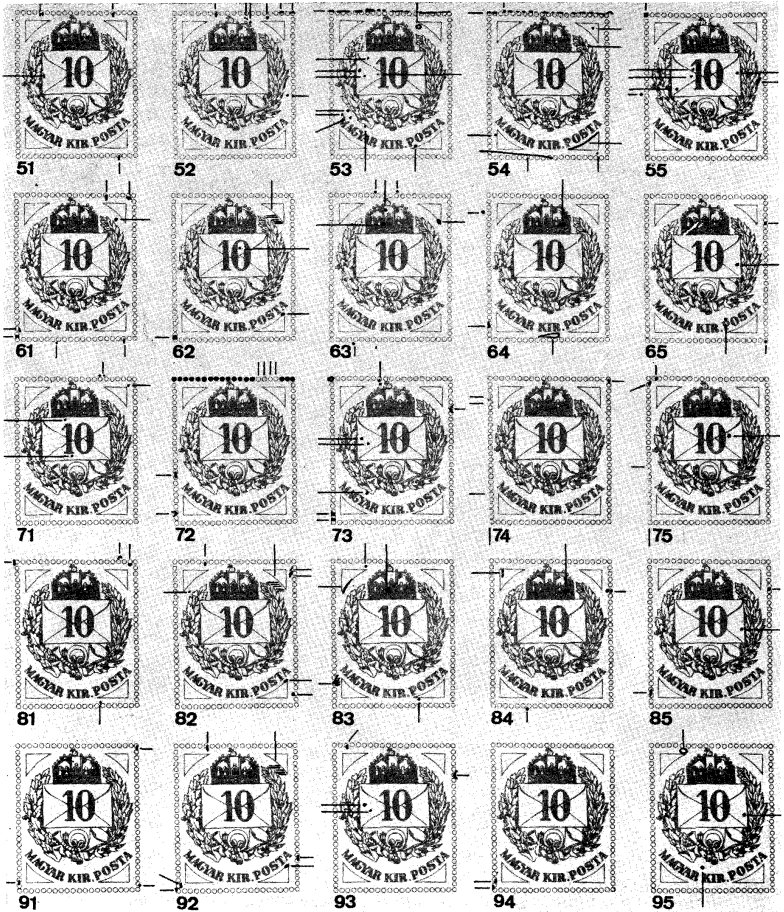
6. táblázat.

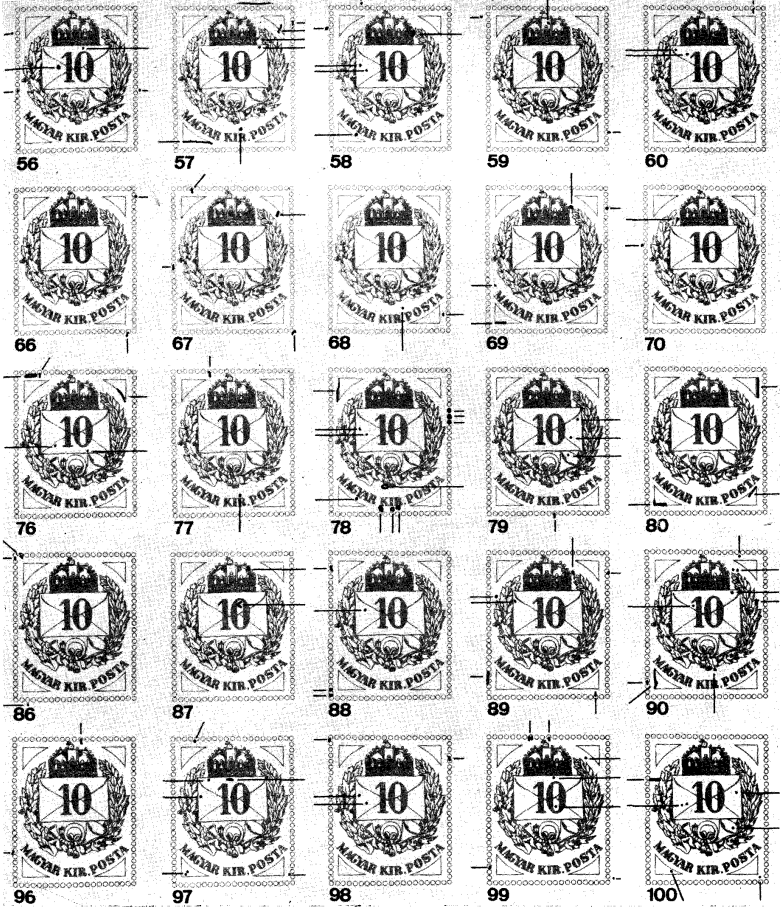
Ívhely-ismertetőjelek

C ívnegyed.

7. táblázat.
Ívhely-ismertetőjelek

B ívnegyed

8. táblázat.

Ívhely-ismertetőjelek

D ívnegyed

Abstract of contents

1 *100 years old are the Hungarian stamps with cover design.*

Greeting of the international exhibition organized on the occasion of the centenary of the Hungarian stamps with cover design.

2 *Electrotype dies with 25 stamp designs, issued in 1889 and 1898 (by Ferenc Orbán, Silkeborg).*

Author describes in continuation of his study, presented in Philatelica, No. 1/73. the combinations of the six dies with 25 stamp designs within the dies with 100 stamp designs. It is well known that the dies with 100 stamp designs have been assembled of dies with 25 stamp designs of varying arrangement.
Also some stamp designs of the partially already known sheet quarter A, B, C, D are demonstrated and the solution of the mysterious sheet quarters E and F has introduced.

Author discusses also the varying perforations of the stamps, issued in 1889 and 1898, connecting it with the necessary production of new dies.
Finally he calls the attention to numerous, so far unsolved problems of the stamps, produced with the dies prepared in 1898.

3 *Type II. of the stereotype dies from 1888. (by László Pákozdi)*

Author discusses also the varyng perforations of the stamps, issued ih 1888 as well as the characteristics of the 10 subtypes. The study verifies the earlier assumption that the blocks required to the manufacture of the dies with 100 stamps, have been produced on the basis of 10 matrices.

By means of the characterics of the subtypyes it was made possible to determine the set-up of the so-far known one-single complete sheet of stamps.

While investigating this issue, a very interesting perforation problem has been solved too.

4 *Type I. of the 10 Kreuzer value (by Tivadar Petrovits)*

Author discusses in detail a considerable part of the data, stated in recent years, relating to the 10 Kreuzer value of the 1874 and 1891 issues. Of great importance is among them the classification into four groups, according to their provenance.

On the stamps, originating from the first matrix, the engravings of the beads and the triangles are faint, indistinct. Therefore the dies, just as the matrix itself have been reengraved. These repairs of the beads and the triangles have been achieved with clumsy lines. Later on a matrix has been manufactured, repaired with fine lines. With dies, originating from this one, has been produced a part of the stamps without watermark as well as the full quantity of the stamps with watermark.

Author demonstrates by figures the systematized characteristics, by means of which the sheet reconstruction possibly can be achieved.

Sommaire

1 *Les cent ans du timbre hongrois de dessin d'enveloppe.*
La salutation de l'exposition internationale organisé à l'occasion du centenaire du timbre de dessin d'enveloppe.

2 *Les électrotypes d'impression de 25 timbres, préparé en 1889 et 1898 (par Ferenc Orbán, Silkeborg)*

L'auteur fait connaitre, à la suite de sa description, publiée 1/73 du PHILATELICA, les rapports (la structure) des six électrotypies de 25 timbres dans la planche d'impression de 100 timbres. Il est bien connu que les planches d'impression de 100 timbres étaient constituées par l'assemblage d'électrotypes de 25 timbres d'arrangement varié.
L'étude présente aussi les dessins du timbre particuliers du quart de la feuille A, B, C, D par figures, en partie connus déjà précédemment, ainsi que la solution des problèmes des quarts des feuilles E et F énigmatiques.
L'auteur s'occupe aussi de la dentelure variable des timbres, préparés en 1888 et 1898, en corrélation avec la fabrication nécessaire des planches d'impression nouvelles.
Finalement il appelle l'attention sur un bon nombre des problèmes irrésolus des timbres préparés par planches d'impression, exécutées en 1898.

3 *Les stéréotypes, type II, préparées en 1888 (par László Pákozdi)*

L'étude fait connaitre en détail les signes de gravure des timbres stéréotypes de l'année 1888, ainsi que

les caractéristiques des dix sous-types. L'étude vérifie aussi la supposition précédente que les planches nécessaires à la fabrication d'une forme de 100 timbres, furent préparées à la base de dix matrices.

Au moyen des caractéristiques des sous-types, il fut possible de spécifier la construction de la feuille complècte unique, connue jusqu'à présent.

Au cours de l'étude aussi un problème intéressant de dentelure fut résolu.

4 Les timbres de 10 Kreuzer, type I. (par Dr. Tivadar Petrovits).

L'étude fait connaitre en détail une partie importante des données des années récentes en connexion avec la valeur de 10 Kreuzer des émissions des années 1874 et 1881. Entre eux le classement des timbres en quatre groupes d'après leur provenance est d'une grande portée.

Aux timbres provenant de la matrice première, la gravure des perles et des triangles est pâle et délavée. Pour cette raison les planches d'impression et même les matrices furent regravés. Ces corrections aux perles et aux triangles furent executés par des filets gros. Plus tard une matrice fut aussi executée, corrigée par filets fines. Une partie des timbres sans filigrane et la totalité des timbres avec filigrane fut préparée au moyen des planches d'impression provenantes de la même.

L'auteur présente l'illustration des caractéristiques systématisées, par lesquelles la reconstruction peut être executée.

Auszug aus dem Inhalt

1 100 Jahre der ungarischen Wertstempel mit Briefumschlagzeichnung.

Begrüssung der internationalen Ausstellung anlässlich des Zentenariums der ungarischen Wertstempel mit Briefumschlagzeichnung.

2 Die in 1889 und 1898 hergestellten, je 25 Markenbilder enthaltenden Druckstockblöcke (von Ferenc Orbán, Silkeborg, Dänemark)

1973. der Philatelica erschienenen Studie schildert Autor die Verbindungen (Zusammenhänge) der sechs, je 25 Markenbilder enthaltenden Druckstockblöcke in dem, 100 Markenbilder enthaltendem Druckstock. Wie bekannt wurden die 100 Markenbilder enthaltenden Druckstöcke aus 25-er Blöcken von wechselnder Anordnung zusammengestellt.
Vorgelegt werden die einzelnen, teils schon früher gekannten Markenbilder des Bogenviertels A, B, C, D und auch die Probleme der rätselhaften Bogenviertel E. und F werden gelöst.
Autor behandelt auch die wechselnde Zähnung der, in den Jahren 1888 und 1898 hergestellten Marken, in Zusammenhang mit der notwendigen Herstellung neuer Druckstöcke. Zuletzt lenkt er die Aufmerksamkeit auf zahlreiche, noch ungelöste Probleme der Wertstempel, die mit den, 1898 verfertigten Druckstöcken hergestellt wurden.

3 Die 1888-er Stereotypien, Type II. (von László Pákozdi).

Die Studie bespricht die Stichzeichen der 1883-er stereotypen Wertstempel, sowie die Kennzeichen der 10 Untertypen; somit wird die frühere Vermutung bestätigt, dass die, zur Herstellung der 100-er Druckform nötigen Stöcke mittels 10 Matrizen verfertigt wurden.

Mit Hilfe der Untertypen-Kennzeichen konnte der Aufbau des bisher bekannten einzigen kompletten Markenbogens festgestellt werden.

Im Laufe des Studiums dieser Ausgabe konnte auch ein interessantes Zähnungsproblem gelöst werden.

4 Die 10 Kreuzer Briefmarke, Type I. (von Dr. Tivadar Petrovits)

Die Studie befasst sich eingehend mit einem bedeutenden Teil der, in den letzteren Jahren in Verbindung mit dem 10 kr Wert der Ausgaben 1874 und 1881 festgestellten Daten. Besonders interessant ist unter diesen die Einreihung der Marken in vier Gruppen, ihrer Abstammung entsprechend.

Auf den Marken, hergestellt mit der ersten Matrize, ist die Gravierung der Perlen und der Dreiecke blass und verwischt. Infolgedessen mussten die Druckstöcke und selbst die Matrize nachgraviert werden. Diese Korrekturen wurden bei den Perlen und Dreiecken mit groben Linien durchgeführt. Später wurde auch eine, mit feinen Linien korrigierte Matrize hergestellt.

Mit den, von dieser stammenden Druckstöcken wurde ein Teil der Marken ohne Wasserzeichen und die gesamte Quantität der, mit Wasserzeichen versehenen Marken hergestellt.

Mittels Figuren werden die systematisierten Kennzeichen demonstriert, mit deren Hilfe die Bogenrekonstruktion durchgeführt werden kann.

Ára: 12,— Ft

СОДЕРЖАНИЕ

1 *100 лет венгерской марке с изображением конверта.*

Приветствование международной выставки, посвященной столетию выхода венгерской марки с изображением конверта.

2 *Электротипные гальванические дубликаты с 25-ью марочных изображений, сделанные в 1889 и 1898 годах* (Ференц ОРБАН)

В дополнение своей статьи, опубликованной в первом номере журнала «Филателика» за 1973 год, автор рассматривает соединения (сочетания) шести гальванических дубликатов с 25-ью марочных изображений в печатной форме ста знаков. Известно, что печатные формы ста знаков составлены из четырех блоков 25-ти знаков.

Отдельные марочные изображения частично уже известных листов A, B, C, D представляются на рисунках и решаются проблемы таинственных листов E., F. Автор останавливается на различных зубцовках изготовленных в 1888 и 1898 годах марок, что связывает с неизбежным производством новых клише.

Автор обращает внимание читателей на многие, все еще не решенные вопросы марок, сделанных в 1898 году новыми клише.

3 *Стереотипия II-го типа из 1888 года* (Ласло ПАКОЗДИ)

В статье рассматриваются знаки гравюры изготовленных в 1888 году стереотипных марок и опознавательные знаки 10-ти подтипов. Автор статьи подтверждает то прежнее предположение, что клише, необходимые для изготовления печатной формы ста знаков, получились от 10-ти оригинальных клише.

Благодаря опознавательным знакам многих клише, автору статьи удалось определить структуру единственного известного полного марочного листа. Кроме того, решается интересная проблема зубцовки.

4 *10-тикрейцеровая марка I-го типа* (д-р Тивадар ПЕТРОВИЧ)

Автор статьи освещает значительную часть данных последних лет касательно 10-тикрейцеровых знаков выпущенных в 1874 и 1881 годах серий. Интересно деление марок на четыре группы по их происхождению. Гравюра перлов и трехугольников матовая, нечеткая на марках, полученных с оригинального клише, поэтому стало необходимым повторное гравирование клише и печатной формы. Эти исправления были сделаны грубыми линиями на перлах и трехугольниках. Затем изготовили оригинальное клише, с которого печатывалась часть марок без водяного знака, а также все марки с филигранью. Автор представляет с помощью рисунков систематизированные опознавательные знаки, позволяющие реконструировать лист.

1600 — 74.0343 Ságvári Nyomda, Budapest